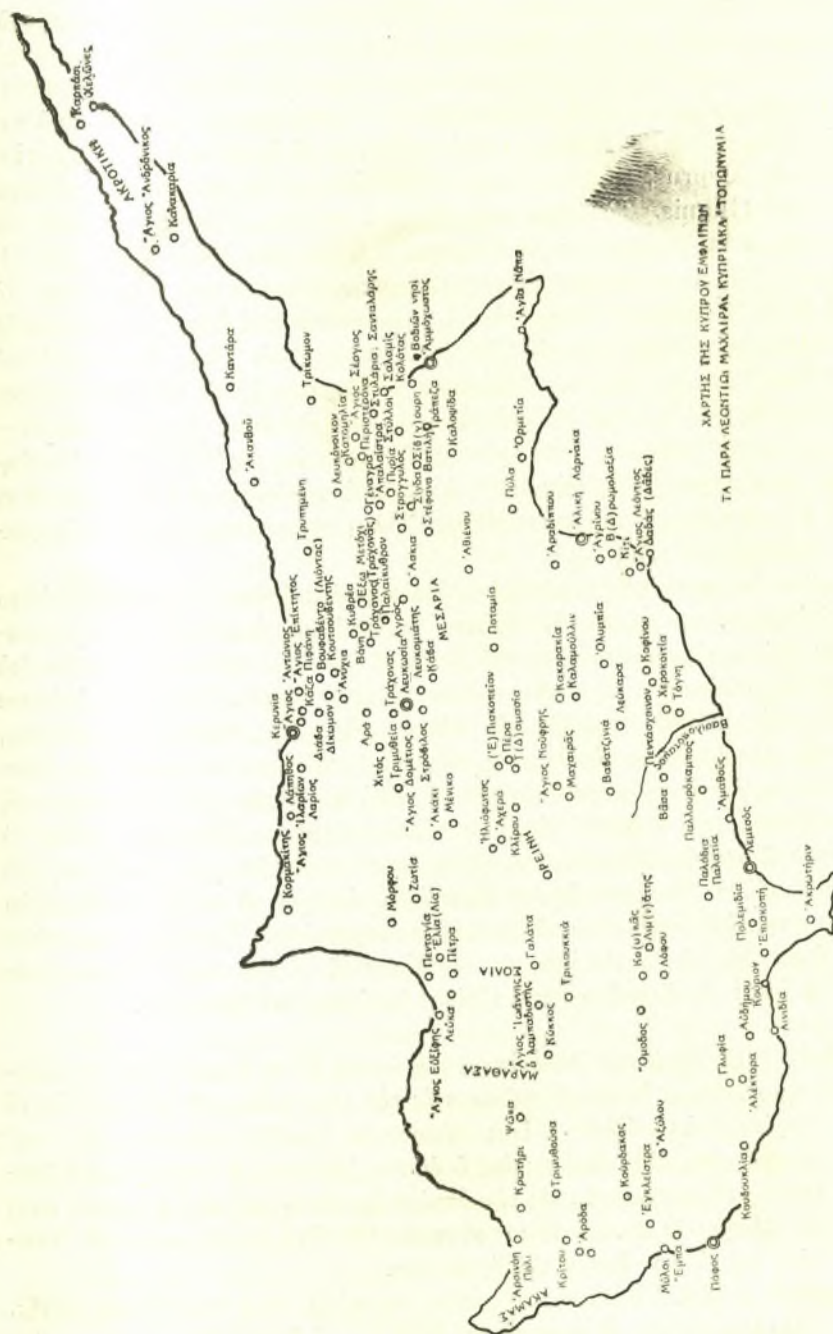

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΠΑΡΑ ΛΕΟΝΤΙΩ ΜΑΧΑΙΡΑ

Ἡ παροῦσα μελέτη σκοπὸν ἔχει νὰ καθορίσῃ τοπογραφικῶς τὰ παρὰ Λεοντίῳ Μαχαιρᾷ τοπωνύμια. Δὲν ἀσχολεῖται, εἰ μὴ ἐν παρόδῳ, μὲ τὴν ἔτυμολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν τοπωνυμίων τούτων. Χάρτης προσηρτημένος καθορίζει ἐπακριβέστερον τὴν θέσιν τῶν τοπωνυμίων, ὧν κατέστη δυνατὴ ἡ τοποθέτησις. Τούτων ἀρκετὰ εἶχον προηγουμένως ὑπὸ ἄλλων διακριβωθῆ, ἀλλ' ἄλλα ἐσφαλμένως ἐτοποθετήθησαν. Ἰδιαιτέρως ἀναφορὰ γίνεται εἰς τὴν ὑπὸ Dawkins γενομένην ἔκδοσιν τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Λεοντίου Μαχαιρᾷ, διότι αὕτη ὄχι μόνον εἶναι ἡ νεωτέρα πασῶν, ἀλλὰ καὶ συγχρόνως θεωρεῖται ἡ πληρεστέρα καὶ ἐν πολλοῖς ὀρθότερα. Ἀλλὰ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀκόμη περισσότερον ἐπεβάλλετο ἡ διόρθωσις τῶν ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ ἐσφαλμένων ἀναγραφέντων τοπωνυμίων, ἵνα μὴ διαιωνίζωνται τὰ ἀνακριβῆ ὥς ἐκ τοῦ κύρους τῆς ἐκδόσεως καὶ τοῦ συγγραφέως.

Ἐν τῇ προκειμένῃ μελέτῃ ἐπεχειρήθη ἡ ἐπανόρθωσις κατὰ τὸ δυνατόν τῶν ἐσφαλμένων καὶ ἡ συμπλήρωσις ἄλλων, περὶ ὧν ὁ Dawkins δηλοῖ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τι ἅτε ἀγνοῶν τὰ πράγματα. Πρὸς ὀρθὴν τοποθέτησιν τῶν τοπωνυμίων ἐχρησιμοποιήθησαν πλὴν τῆς ἐκ προσωπικῆς πείρας γνώσεως καὶ πληροφορίας ληφθεῖσαι παρ' ἀξιόπιστων προσώπων. Πολλὴν βοήθειαν παρέσχον πρὸς τοῦτο καὶ οἱ χάρται τῆς Κύπρου, οἷον τοῦ Ortelius τῶν ἐτῶν 1570, 1575 καὶ 1595, τοῦ Blæu τοῦ ἔτους 1635, τοῦ Mercator τοῦ ἔτους 1636, τοῦ Jonsson τοῦ ἔτους 1654 κ.ἄ. Ἐχρησιμοποιήθη ὡσαύτως ὁ τριγωνομετρικὸς χάρτης τῆς Κύπρου συνταχθεὶς καὶ ἐκδοθεὶς τῷ 1882 ὑπὸ H. Kitchenner, ὁ ἐπὶ τῇ βάσει τούτου ἐκδοθεὶς βραδύτερον μικρότερος χάρτης τῆς νήσου ὑπὸ Stanford καὶ ὁ προσφάτως ἐκδοθεὶς χάρτης τοῦ Κτηματολογίου Κύπρου, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ πληρέστερος πάντων.

Πλὴν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Λεοντίου Μαχαιρᾷ ὑπὸ R. Dawkins (Leontios Makhairas, Recital concerning the Sweet Land of Cyprus entitled «Chronicle» edited with a translation and notes by R. M. Dawkins vol. I – II, Oxford 1932), εἰς ἣν κατωτέρω γίνεται συντομογραφικῶς παραπομπὴ διὰ τοῦ Dawkins, ἐχρησιμοποιήθησαν ὡσαύτως αἱ προηγούμεναι ἐκδόσεις, ἡ ὑπὸ Miller καὶ Σάθα γενομένη ἐν Παρισίοις τῷ 1882 καὶ ἡ ὑπὸ K. Σάθα ἐν τῇ Μεσαιωνικῇ Βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ τόμ. Β', γενομένη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1873. Πολλῆς χρησιμότητος ὑπῆρξε καὶ τὸ Τοπωνυμικὸν τῆς Κύπρου τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ Σίμου Μενάρδου ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἀθηνᾶ» (18.

τόμ.) τοῦ ἔτους 1907 σελ. 315 – 421. Εἰς τοῦτο γίνονται συντομογραφικῶς παραπομπαὶ διὰ τοῦ Μεν. Ἱστορικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς πληροφορίας παρέχει τὸ ἔργον τοῦ G. Jeffery, *A description of the Historic Monuments of Cyprus*, Cyprus 1918, εἰς τὸ ὁποῖον αἱ παραπομπαὶ γίνονται διὰ τοῦ Jeff. Ὀλιγωτέρας ἀξίας καὶ χρησιμότητος εἶναι τὸ ἔργον τοῦ R. Gunnis, *Historic Cyprus*, London 1936, εἰς τὸ ὁποῖον αἱ παραπομπαὶ γίνονται διὰ τοῦ Gunnis. Τὸ ἔργον τοῦ Mas Latrie, *Histoire de l'île de Chypre sous le règne de la Maison de Lusignan*, Paris 1861-52-51, τόμ. I – III, εἰς τὸ ὁποῖον ὁσαύτως γίνονται παραπομπαί, σημειοῦται διὰ τοῦ M. L. Τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἐχρησιμοποιήθη τὸ ἔργον *Notice sur la construction d'une carte de l'île de Chypre*, Paris 1862, ὁσαύτως δὲ τὸ τοῦ Sir George Hill, *A History of Cyprus*, I, εἰς τὸ ὁποῖον γίνονται παραπομπαὶ διὰ τοῦ Hill. Χρησὶς ἐγένετο ὁσαύτως τῆς ὑπὸ Χάκεττ – Παπαϊωάννου γενομένης μεταφράσεως τῆς Ἱστορίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, Πειραιεὺς 1927, ἣ ὁποία ἀναγράφεται διὰ τῶν ὀνομάτων τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ μεταφράστου. Ἄλλη χρησιμοποιηθεῖσα βιβλιογραφία ἀναγράφεται ἐκασταχοῦ.

Ἡ ἀναγραφή τῶν τοπωνυμίων ἀκολουθοῦσα ἀμέσως κατωτέρω ἐγένετο κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν. Δὲν ἐγένετο προσπάθεια ἀναγωγῆς τῶν τοπωνυμίων τούτων εἰς παλαιότερους τοῦ Μαχαιρᾶ χρόνους, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον διὰ πλεῖστα τοὐλάχιστον ἐξ αὐτῶν πρέπει νὰ γίνῃ δεκτόν. Τὰ εἰδικὰ ὀνόματα τῶν πυλῶν καὶ τῶν γεφυρῶν τῶν πόλεων τῆς νήσου, ἰδίως τῆς Λευκωσίας, ὡς καὶ ἄλλων τοποθεσιῶν ἐν αὐτῇ, οἷον ἐκκλησιῶν, μοναστηρίων κ.ἄ., ἀναγράφονται ἐν τῇ ἀλφαβητικῇ τῶν σειρᾷ, ἀλλὰ δὲν ἐπεχειρήθη ἡ τοπογραφικὴ ἐξακριβωσίς των, ἣ ὁποία δὲν εἶναι εὐκόλον πρᾶγμα. Ὡσαύτως πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἰδιαιτέρα ἔμφρασις ἐδόθη εἰς τὰ τοπωνύμια τῆς ὑπαίθρου, ἐνῶ τὰ τῶν πόλεων δὲν ἀπησχόλησαν ἰδιαιτέρως ἡμᾶς ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ, διότι τοπογραφικῶς αὗται εἶναι ἀπολύτως καθωρισμένα. Ἐν τέλει σημειοῦμεν ὅτι ἡ παραπομπὴ εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Μαχαιρᾶ γίνεται κατὰ παραγράφους ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνωτέρω σημειωθείσης ἐκδόσεως τοῦ Dawkins.

*Αβρά. § 67. Ὑπὸ τοῦ Dawkins ἀναγράφεται *Αντα ἐσφαλμένως ὡς τοπωνύμιον. Παρὰ Μαχαιρᾶ κεῖται «εἰς τὴν τερατζίαν τοῦ Ἀβράν εἰς τὸ χωρίον Καλαμοῦλλιν»*. Εἶναι φανερόν ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται οὐχὶ περὶ τοπωνύμιον, ἀλλὰ περὶ κυρίου ὀνόματος Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ ἰδιοκτῆτης τῆς χαρουπιᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκρύβη ὁ ὑπὸ τῶν Φράγκων κατὰ τὸν Μαχαιρᾶν κλαπεὺς τίμιος σταυρός. Ἡ αὕτη παρερμηνεία τοῦ Dawkins καὶ εἰς τὸν index τοῦ ἔργου του.

*Αγρίνου. § 658. Ὁ Dawkins οὐδὲν σημειώνει περὶ τῆς θέσεως αὐτῆς. Ὡσαύτως ἀγνοεῖ τὸ τοπωνύμιον ὁ M. L., ὁ ὁποῖος δὲν κάμνει μνειάν

αὐτοῦ εἰς τὸ ἔργον του Notice sur la construction d'une carte de l'île de Chypre 1862. Ὁ Μεν. ὡσαύτως δὲν τὸ ἀναφέρει, ἀν καὶ ἀναγράφει Ἀγρινιάν, τὴν ὁποίαν ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ ἔρινεοῦ! Ἐκ τῶν παρὰ Μαχαιρᾷ συμφραζομένων προκύπτει ὅτι ἡ Ἀγρίνου εὐρίσκετο παρὰ τὴν Ἀλικὴν (σημερινὴν Λάρνακα) καὶ δὴ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Βρωμολαξιᾶς. Ὁ σχηματισμὸς τοῦ τοπωνυμίου κατὰ γενικὴν σύμφωνος καὶ πρὸς ἄλλα Κυπριακά τοπωνύμια τῆς αὐτῆς περιοχῆς Λάρνακος, οἶον Κοφίνου, Σκαρίνου κ.ἄ. Καὶ πράγματι εἰς τὸν χάρτην τῆς Κύπρου τοῦ Ortelius καὶ τοὺς ἄλλους ἀνωτέρω σημειωθέντας χάρτας ἡ Ἀγρίνου τοποθετεῖται παρὰ τὴν Ἀλικὴν. Φαίνεται ὅτι ἡ κόμη αὕτη ἐξηφανίσθη εἰς πολὺν μεταγενεστέρους χρόνους, διότι καὶ εἰς τοὺς χάρτας τοῦ τέλους τοῦ 17. αἰ. ἀκόμη σημειοῦται. Ἐδηώθη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν τῷ 1425 μετὰ τῶν Κελλίων, τῆς Ἀραδίππου, τῆς Βρωμολαξιᾶς, τοῦ Κιτίου καὶ ἄλλων ἀπλικίων παρὰ τὴν Ἀλικὴν.

* **Ἀγρός.** § 389. Μεταξὺ Λευκωσίας καὶ Ἀμμοχώστου, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν παρὰ Μαχαιρᾷ συμφραζομένων, καὶ δὴ μᾶλλον πρὸς τὴν Λευκωσίαν κείμενος. Ἀναφέρεται ὡς «*πραστεῖον τοῦ Ἀγροῦ*», ὡς καὶ ἄλλα πραστεῖα ἐν τῇ νήσῳ. Ταῦτα ἔδωσαν τὸ ὄνομα εἰς πολλὰ χωρία τῆς νήσου ὀνομαζόμενα οὕτω μέχρι σήμερον. Ἡ θέσις τοῦ πραστείου τοῦ Ἀγροῦ δὲν διαπιστοῦται ἐκ τῶν χαρτῶν, ἐκτὸς ἀν ἀναζητήσῃ τις τοῦτο εἰς τὰ ἐν αὐτοῖς σημειούμενα «*Ἀγρίδια*». Περὶ τῆς παλαιᾶς χρήσεως τοῦ τοπωνυμίου Ἀγρός βεβαιούμεθα καὶ ἐκ τῆς σημερινῆς ὀρεινῆς κόμης, οὕτω ἀκόμη καλουμένης καὶ σημειουμένης εἰς τοὺς ἀνωτέρω ἀναφερθέντας χάρτας ἀπὸ τοῦ 6. αἰῶνος. Βλ. καὶ Μεν. σ. 371 κ.ἑ. Παρὰ τῷ αὐτῷ ἀναφέρεται καὶ «*Ἀγρίν*» τῆς Κώμας τοῦ Γιαλοῦ εἰς Καρπασίαν. Ἡ λέξις σημαίνει ἀγροτικά κτήματα, ὅπου διέμενον κόμητες Φράγχοι.

* **Ἀθιένου.** § 34. Τὸ σημερινὸν μεγάλον χωρίον Ἀθιαίνου εἰς ἀπόστασιν 13 μιλίων ἐκ Λευκωσίας πρὸς τὴν Λάρνακα. Ἀναφέρεται ὑπὸ Μαχαιρᾷ διὰ τὴν μνείαν τοῦ πραστείου Ἀγίου Φώτη. «*Ἀκόμη ὁ Ἅγιος Φώτιος πλησίον Ἀθιένου, καὶ κράζον τὸ πραστεῖον Ἅγιος Φώτης*». Σήμερον σφύζεται ἡρειπωμένη ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Φώτη εἰς ἀπόστασιν 2 μιλίων ἀπὸ τὴν Ἀθιένου. Ἐσφαλμένως ὁ Dawkins σ. 185 ἀναγράφει ὅτι ἡ ἐκκλησία ἔχει παντελῶς ἐξαφανισθῇ. Αὕτη σημειοῦται καὶ εἰς τὸν χάρτην τοῦ Κτηματολογίου Κύπρου.

* **Ἀκάκι.** § 261. Εἰς ἀπόστασιν 13 μιλίων ἐκ Λευκωσίας ἐπὶ τοῦ δρόμου πρὸς τοῦ Μόρφου, ὀνομαζόμενον οὕτω καὶ σήμερον. Τὸ τοπωνύμιον προφραγκικὸν Μεν. 395 ἔκ τινος Ἀκακίου. Ὑπῆρχεν αὐτόθι βασιλικὴ ἀθλὴ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐξήρχετο ἐκεῖ εἰς κυνήγιον.

* **Ἀκάμας.** § 645. Τὸ τοπωνύμιον πολὺ παλαιόν, Στράβ. XIV, 6, 2, καὶ σήμερον οὕτω. Ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἥρωος Ἀκάμαντος. Ὁ Μαχαιρᾷς παρετυ-

μολογῶν ἐρμηνεύει ἐκ τοῦ καίω «ὅτι δὲν ἔμεινεν ἄκαγον παρὰ τὸ ὄρος τὸ λεγόμενον Ἀκάμα, καὶ ἐλογίσθη Ἀκάμας» κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Σαρακηνῶν. Καὶ σήμερον εὐρίσκεται τοποθεσία ἐν Πάφῳ «Λάκκος Σαρακηνοῦ». Τὸ τοπωνύμιον Ἀκάμας ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰ Ἀσσυριακὰ κείμενα τοῦ 7. αἰ. π.Χ. Βλ. O b e r h u m m e r, Die Insel Cypern, σ. 88.

Ἀκανθοῦ. § 620. Ἀναφέρεται ὡς δῶρον τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου Ἰακώβου Α' δοθὲν κατὰ τὸ 1392 εἰς Σιὲ Τζοὰν Γοράπ μετὰ ἄλλων χωρίων δωρηθέντων εἰς ἄλλους Φράγκους ἀξιωματούς. Τὸ τοπωνύμιον φησὶ νημικόν. Βλ. Μεν. 351. Πλεῖστα τοιαῦτα τοπωνύμια ἀπαντῶσιν ἐν Κύπρῳ, οἷον Δρύμον, Μύρτου, Πεντάσκοκινον κ.ἄ. Βλ. Dawkins II, § 620, σημ. 9, λεπτομερέστερον Jeff. σ. 247. Ἀκανθος πόλις ἐν τῇ ἀρχαιότητι παρὰ τὸν Στρυμόνα. Ὡσαύτως Ἀκανθῶν πόλις. Βλ. B e n s e l e r, Λεξικὸν κυρίων ὀνομάτων ἐν λέξει.

Ἀκροτική. § 34. 191. 448. 654. Μνημονεύεται ἐπανειλημμένως ὡς εὐρισκομένη εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Καρπασίου καὶ παρὰ τὴν πόλιν. § 191. Ἐν § 654 «ἀρματῶν γινουσιν κάτεργα καὶ ἤρτασιν πρὸς τὰς Χελώνας, πρὸς τὴν Ἀκρωτικήν, καὶ τὸ Σάββατον ἤρτασιν εἰς τὴν Ἀμμόχουστον». Ἐν § 448 δηοῦται ὑπὸ τῶν Γενουηνσίων «θωρῶντα τοὺς Γενουβίους πῶς ἐξολοθρεῦσαν τὴν Ἀκροτικήν». Κατὰ Dawkins πρόκειται περὶ ὀλοκλήρου διαμερίσματος καὶ ὄχι περὶ πόλεως. Εἶναι πιθανὸν νὰ ὀνομάζεται οὕτω ὀλόκληρος ἡ χερσόνησος τῆς Καρπασίας ἢ τὸ βορειότερον τμήμα αὐτῆς διὰ τὸ σχῆμά της. Οὕτω καὶ ἡ ἐν τῇ ἄκρᾳ τοῦ Ἀκρωτηρίου λατρευομένη ἐν τῇ ἀρχαιότητι Ἀφροδίτη ἐκαλεῖτο «ἀκραία», Στράβ. XIV, 682. Παρὰ τῷ αὐτῷ αὐτόθι «Ἡ δ' ἀκρώρεια καλεῖται Ὀλυμπος». Ἄν ἐκ τοῦ ἄκρου οὕτω καλῆται, ἡ γραφὴ τοῦ τοπωνυμίου πρέπει νὰ εἶναι διὰ τοῦ ο «Ἀκροτική». Παρὰ Μαχαίρᾳ (ἐκδοσις Dawkins) ὑπάρχουν τρεῖς τύποι μὲ τονισμὸν εἰς τὴν λήγουσαν καὶ τὴν παραλήγουσαν μὲ ο καὶ εἰς τὴν παραλήγουσαν μὲ ω. Ἐν § 34 τοῦ λόγου ὄντος περὶ ἁγίων τῆς νήσου ἀναφέρεται ἡ Ἁγία Φωτεινὴ ἐν Ἁγίῳ Ἀνδρονίκῳ τῆς Κανακαρίας κειμένῳ ἐν Ἀκροτικῇ. Ἐκ τῆς ἐκφράσεως κρίνοντες πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὴν Ἀκροτικὴν μεγαλύτερον διαμέρισμα ἐξικνούμενον μέχρι Καρπασίου, τοῦ σημερινοῦ Ριζοκαρπάσου, καὶ ἀρχόμενον τοῦλάχιστον ἐκ τῆς παρὰ τὸ Λεονάρισσον Λυθράγκωμης, εἰς ἣν ἐξετείνετο ἡ περιοχὴ τῆς Κανακαρίας ἢ περιλαμβανομένη εἰς τὴν Ἀκροτικὴν. Περὶ τῆς Κανακαρίας βλ. κατωτέρω ἐν λέξει.

Ἀκρωτήριον. § 613. Κατὰ τὸν Dawkins τὸ παρὰ τὸ Cavo Gata ἀκρωτήριον. Ἀντιθέτως ὁ M.L. θεωρεῖ ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ παρὰ τὴν Ἐλαίαν εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς Καρπασίας. Βλ. Dawkins II, § 613, σημ. 2. Ἡ ἄποψις ὅμως αὕτη πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ ἐκ τῶν

παρὰ Μαχαιρᾷ συμφραζομένων. Δεδομένου δὲ ὅτι ὁ Μαχαιρᾷς ἀναφέρει τὸ Ἀκρωτήριον ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὴν Πενταγίαν καὶ τὸν Ἅγιον Εὐξίφην εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μόρφου, ὅπου λέγει ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ κατευθύνωνται τὰ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ἐρχόμενα πλοῖα, ἀλλ' εἰς τὴν Κερύνειαν, εἶναι δύσκολον νὰ δεχθῶμεν ἐνταῦθα ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Λεμεσοῦ, ὥς εἰσηγεῖται ὁ Dawkins. Ἴσως πρέπει νὰ σκεφθῶμεν ἀκρωτήριο ἐγγύτερον πρὸς τὴν Πενταγίαν καὶ τοῦτο πιθανὸν νὰ εἶναι τὸ τοῦ Κορμακίτου, τὸ ὁποῖον ὁ Στράβων ἤδη ἐκάλει «Κυπρίων ἀκρωτήριο», ἢ τὸ μικρὸν παρὰ τὸν Βαβιλᾶν ἀκρωτήριο. Ἀναφέρομεν ἐπίσης καὶ τὸ ἐν τοῖς προμνημονευθεῖσι χάρταις τῆς νήσου παρὰ τὴν Χρυσοχοῦν ἀναγραφόμενον τοπωνύμιον «Κρωτήρι» κείμενον ὅμως ὀλίγον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς περιοχῆς.

Ἀλέκτορα. § 32. Τόπος λατρείας τοῦ Ἁγίου Κασσιανοῦ περὶ τὰ 5 μίλλια δυτικῶς τῆς Αὐδήμου, ὅπου ἄλλος ἅγιος Κασσιανὸς εἶχεν ὡσαύτως τὸ κοιμητήριον του. «Πρὸς Ἀλέκτοραν εἰς ἕναν τόπον λεγόμενον εἰς τὴν Γλυφίαν τὸ κοιμητήριον τοῦ Ἁγίου Κασσιανοῦ καὶ τὸ σῶμάν του». Περὶ τῶν δύο τούτων ἁγίων Κασσιανῶν βλ. Χάκεττ — Παπαϊωάννου Β', σ. 283 κ.έ., σημ. 316, ἔνθα ἐσφαλμένως συνάπτεται ἡ λατρεία τοῦ ἁγίου Κασσιανοῦ μετὰ τῆς Ἀξύλου ἐξ ἐσφαλμένης στίξεως τοῦ κειμένου. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας βλ. Μεν. 335. Τὰ χωρία Ἀλέκτορα καὶ Αὐδήμου, παρ' ὅλον ὅτι εἶναι ἐλληνικώτατα τοπωνύμια, σήμερον εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου τουρκικὰ χωρία.

Ἀλική. *passim*. Τὸ μεσαιωνικὸν ὄνομα τῆς Λάρνακος ἐκ τῆς παρακειμένης ἀλυκῆς. Οὕτω καὶ παρὰ Μαχαιρᾷ, § 618 «ἕναν μόνιν ἄλλας τῆς Ἀλικῆς». Περὶ τῶν ὀνομάτων τῆς τοποθεσίας βλ. Dawkins II, § 30.

Ἀμαθοῦς. § 30. Ἡ παλαιὰ γνωστὴ πόλις. Ἐτυμολογία παρὰ Μεν. 349. Πρβλ. Engel, Kypros I, σ. 110 κ.έ. Περὶ τὰ 5 ἀγγλικά μίλλια ἀνατολικῶς τῆς σημερινῆς Λεμεσοῦ, ἡ παλαιὰ Λεμεσὸς καλουμένη. Περὶ τῆς ἐπισκοπῆς Ἀμαθοῦντος βλ. Χάκεττ — Παπαϊωάννου Β', σ. 87.

Ἀμμόχωστος. Ἡ γνωστὴ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Σαλαμίνα καὶ τὴν Κωνσταντιαν σημαντικωτάτη πόλις κατὰ τὴν φραγκικὴν καὶ τὴν ἐνετικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς νήσου.

Ἀνδρέας Ἅγιος. Πύργος καὶ πύλη ἐν Λευκωσίᾳ ἀγνώστου μᾶλλον θέσεως, πιθανὸν δὲ παρὰ τὴν Πύλην Ἀμμοχώστου. Μνημονεύεται πολλάκις παρὰ Μαχαιρᾷ. Ἡ σημερινὴ ἐνορία Ἁγίου Ἀνδρέου ὀνομάσθη τυχαίως καὶ ἀνεξαρτήτως πρὸς τὸν πύργον καὶ τὴν πύλην.

Ἀνδρόνικος Ἅγιος. § 34. Τὸ χωρίον εἰς τὴν Καρπασίαν περὶ τὰ 4 μίλλια νοτίως τῆς Γιαλούσης φέρον καὶ σήμερον τὸ αὐτὸ ὄνομα. Δεικνύεται καὶ σήμερον αὐτόθι ὁ τάφος τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς, τὸν ὁποῖον μνημονεύει ὁ Μαχαιρᾷς. Περὶ τούτου βλ. Κυπρ. Σπ. ΙΑ', κη', ἐν

- τῇ ἡμετέρῃ εἰσαγωγῇ εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ συναξαρίου τῆς Ἀγίας.
- Ἀντώνιος Ἅγιος.** § 470. Ἐκκλησία παρὰ τὸ Καζάφανι πλησίον τῆς Κερυνείας. Τὸ ὄνομα φέρουσι πλεῖσται ἐκκλησίαι καὶ εἰς πόλεις καὶ εἰς χωρία τῆς νήσου.
- Ἀνύχια.** § 460. Μεταξὺ Λευκωσίας καὶ Κερυνείας παρὰ τὸ Δίκωμον ἢ γνωστή καὶ σήμερον ἀγρόπευλις ἢ ὀνομαζομένη «Ὀνίσια». Βλ. Dawkins II, § 460, σημ. 2.
- Ἀξύλου.** § 32. Χωρίον 10 μίλλια βορειοανατολικῶς τῆς Πάφου. Ἀναφέρεται ὑπὸ Μαχαιρᾶ διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Ἀγίου Ἀλεξάνδρου, τοῦ Ἀγίου Χαρίτωνος καὶ ἑτέρου Ἐπιφανίου.
- Ἀπαλίστρα.** § 620. Ἐν ἐκ τῶν δώρων τοῦ βασιλέως Ἰακώβου Α' πρὸς τοὺς ἀξιωματούχους, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο καὶ προηγουμένως λόγος. Ἀρχαῖον ὄνομα προχριστιανικὸν σφρζόμενον εἰς ἐπιγραφάς. Βλ. Μεν. 33 κ.ε. Ἐπὶ τοῦ Πεδιαίου ποταμοῦ παρὰ τὴν Πυργὰν τῆς Μεσαρίας (περιοχὴ Λευκονοίκου). Παρὰ Μαχαιρᾶ γράφεται Ἀπαλέστρα καὶ ἦτο τιμάριον. Σήμερον ἀγρόπευλις. Σημειοῦται εἰς τοὺς χάρτας τοῦ Ortelius κ.α.
- Ἀποσιόλων γέφυρα.** § 434–436. Ἐν Λευκωσίᾳ. Ἀγνωστος ἢ θέσις της. Μεταξὺ τῆς γεφύρας ταύτης καὶ τῆς γεφύρας τῆς Πιλλιρῆς διεσχέθη τὴν 8 Δεκεμβρίου τοῦ 1373 σφοδρὸς ἀγὼν ἐπὶ 9 ὥρας πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Γενουατῶν ἐκ τῆς Λευκωσίας.
- Ἀρά.** § 505–508. Κατὰ τὸν Dawkins II, § 505, σημ. 1 πρέπει νὰ ἔκειτο μεταξὺ Λευκωσίας καὶ Διάβια (σημερινοῦ Μπογαζιοῦ), περὶ τοῦ ὁποίου βλ. κατωτέρω. Εἰς τοὺς χάρτας τοὺς προαναφερθέντας σημειοῦται πρὸς νότον τῶν Μανδρῶν καὶ βορείως τῆς Λευκωσίας. Ἐκειτο ἐν πάσῃ περιπτώσει πέραν τοῦ σημερινοῦ προαστίου τῆς Λευκωσίας Τράχωνα. Τὸ τοπωνύμιον Ἀρὰ ἀπαντᾷ καὶ ἐν Πάφῳ, ὅς ἐμφαίνεται εἰς τοὺς αὐτοὺς χάρτας. Ὁ Dawkins δὲν τοποθετεῖ ἀκριβῶς τὸ τοπωνύμιον τοῦτο, ἐξ οὗ διαπιστοῦται ὅτι οὗτος δὲν εἶχε κάμει χρῆσιν χαρτῶν πλὴν τοῦ ὑπὸ Κίτσενερ ἐκδοθέντος.
- Ἀραδίππου.** § 345. 656. 657. Δεσποτικὸν ἀπλίκιν (τόπος διαμονῆς) τοῦ βασιλέως ἔχοντος αὐτόθι ἀδελήν. Βλ. Dawkins II, § 34, σημ. 1. 3. Ἐκὰς ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν τὴν 9 Αὐγούστου τοῦ 1425 μετ' ἄλλων ἀπλικίων καὶ χωρίων. Βλ. ἀνωτέρω ἐν λέξει Ἀγρίνου. Τὸ τοπωνύμιον ἀπλίκι διατηρεῖται σήμερον εἰς τινὰ χωρία τῆς νήσου.
- Ἀρόδα.** § 32. Ἀναφέρεται διὰ τὴν αὐτόθι λατρείαν ἁγίων, ἥτοι τοῦ Καλανδίου, τοῦ Ἀγαπίου καὶ τοῦ Βαρλαάμ. Σήμερον καλοῦνται Ἀρόδες εἰς τὸν πληθυντικόν. Κεῖνται εἰς τὸν δρόμον μεταξὺ Ἀκάμαντος καὶ πόλεως Χρυσοχοῦς. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας βλ. Μεν. σ. 408. Περὶ τῶν ἀλαμάνων τούτων ἁγίων βλ. Χάκεττ – Παπαϊωάννου Β', σ. 277. 279. 282. Πρβλ. Μεν. ἔ.α., σ. 411.

Ἀρσινόη. § 30. Ἀναφέρεται μόνον ὡς ἐπισκοπικὴ ἔδρα. Αὕτη τοποθετεῖται ἔνθα καὶ ἡ σημερινὴ πόλις τῆς Χρυσοχοῦς, παρὰ τὸ ἀρχαῖον Μάριον. Περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτόθι ἐπισκοπῆς μαρτυρεῖ καὶ ἡ φήμη τοῦ μητροπολίτου Πάφου, τιτλοφορουμένου «ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου Ἀρσινόης καὶ Ρωμαίων». Ὁ Κυπριανὸς (Ἱστορία Χρονολογικὴ τῆς νήσου Κύπρου σ. 582) μνημονεύει μεταξὺ τῶν 14 ἐπισκοπῶν τῆς νήσου καὶ τὴν τῆς Ἀρσινόης. Προβλ. Χάκεττ – Παπαϊωάννου Β', 12 κ.έ. Ἐσφαλμένως ὁ Dawkins II, § 30, σημ. 14, ἀντιθέτως πρὸς τὸν Μίλλερ καὶ Σάιθαν, θεωρεῖ τὴν Ἀρσινόην ταύτην ὡς τὴν παρὰ τὴν Σαλαμίνα. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται καὶ ἄλλη Ἀρσινόη ἐν Κύπρῳ. Ἀλλ' ἰδιαιτέρα ἐπισκοπὴ μόνον ἐν Πάφῳ ὑπῆρχε καὶ μόνον αὕτη ἦτο δυνατὸν ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Μαχαιρᾷ νὰ ἐννοῇται.

Ἀσκια. § 426 – 429. 454. Ἡ σημερινὴ Ἀσκία μεταξὺ Λευκωσίας – Ἀμμοχώστου. Προβλ. Dawkins II, § 426, σημ. 1. Περὶ τοῦ ὀνόματος βλ. Μεν. 335. Ὁ παρὰ Μαχαιρᾷ καὶ ἄλλοις τύπος Ἀσκία δεικνύει ὅτι ἡ ἐκ τοῦ τοπωνυμίου Ἀσσος τῆς Μυσίας παραγωγή, ὡς εἰσηγεῖται ὁ Μενάρδος, δὲν εἶναι δυνατὴ. Ἡ μετατροπὴ ἐν τῇ Κυπριακῇ προφορᾷ τῶν σκ εἰς sh κατὰ τὴν Ἰταλικὴν προφορὰν εἶναι συνήθης. Βλ. καὶ ἐν τῇ λέξει ἄσκι - ἄshí. Καὶ σήμερον ἐν Κύπρῳ εἶναι συνήθη τὰ ἐπώνυμα Ἀσκώτης - Ἀσσιώτης. Ἡ σκιά ἐν Κύπρῳ λέγεται shός. Ἡ Ἀσκία ἦτο κατὰ τοὺς φραγκικοὺς καὶ ἐνετικὸς χρόνους κέντρον. Τὸ τοπωνύμιον προήλθε πιθανώτατα ἐκ τοῦ ἄσκιος λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς θερμότητος τῆς ἐπικρατούσης εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τῆς Μεσαρίας, ὅπου δὲν ὑπάρχουν καὶ δένδρα. Εἶναι γνωστὸν ὅτι παρ' ἀρχαίοις ἐλέγοντο «ἄσκιος» οἱ κάτοικοι τῆς θερμῆς ζώνης διὰ τὴν ὑπερβολικὴν θερμότητα. Βλ. R. E. II, σ. 1615 κ.έ. Οὐδόλως ἀπίθανον συνεπῶς καὶ τὸ ἐν Κύπρῳ τοπωνύμιον νὰ ἔχῃ ἀνάλογον προέλευσιν.

Αὐδήμου. § 32. 672. Βλ. καὶ ἀνωτέρω ἐν λέξει Ἀλέκτορα. Χωρίον ἐν Πάφῳ, σήμερον τουρκικόν. Ἐνταῦθα ὑπῆρχε λατρεία καὶ κοιμητήριον τοῦ Ἀγίου Κασσιανοῦ κατὰ τὸν Μαχαιρᾷ. Ἦτο φραγκικὸν τιμᾶριον. Βλ. Μεν. 333 περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος ἐκ τῆς Εὐδήμου. Παρὰ Μαχαιρᾷ § 672 «*πραστεῖον τῆς Αὐδήμου*». Ἐκεῖ ἐστρατοπέδευσαν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1426 οἱ Σαρακηνοί. Σφύζονται καὶ ἐρείπια χριστιανικῆς ἐκκλησίας. Βλ. Jeff. σ. 385.

Ἀχερᾷ. § 32. 639. Ἀναφέρεται παρὰ Μαχαιρᾷ ὡς τόπος λατρείας τοῦ Ἀγίου Ἡλιοφώτου. Ὁ Dawkins II, § 32, σημ. 12 λέγει ὅτι δὲν γνωρίζει, ποῦ ἡ Ἀχερᾷ εὐρίσκεται. Εἶναι γνωστὸς ὅμως καὶ σήμερον ὁ Ἅγιος Παντελεήμων τῆς Ἀχερᾷς, μονὴ παρὰ τὴν Ἀγροκηπιὰν (περιοχὴ Μιτσεροῦ), πλησίον τῆς ὁποίας εἶναι ἡ Κάτω Μονή, ὅπου ἡ λατρεία τῶν Ἀγίων Ἡλιοφώτων. Συνεπῶς τὰ παρὰ Μαχαιρᾷ διαπιστοῦνται

ἐκ τῶν ἀνωτέρω. Τοποθεσία Ἀχερίτου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμμοχώστου καὶ σήμερον φέρει τὸ ὄνομα τοῦτο.

Ἀχλιόντας. § 36. Κατὰ τὸν Dawkins II, § 36, σημ. 1, τοποθεσία εἰς Πάφον μεταξὺ Κουκλιῶν καὶ Πάφου, ἐν τῇ πραγματικότητι Ἅγιος Λιόντης. Ὅχι πιθανὸν καὶ τὸ παρὰ Miller – Σάββα ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Ἄνω Λιόντα, τοῦ σήμερον ἐπομένως Ἀναλιόντα. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λάρνακος καὶ σήμερον τοπωνύμιον Ἅγιος Λεόντιος παρὰ τὰ Περιβόλια τοῦ Κιτίου. Καὶ ἡ μνεῖα παρὰ τὸν Ἀχλιόνταν τοῦτον εἰς τὸν Μαχαιρᾶν καὶ τοῦ Πεντασκοίνου δικαιολογεῖ τὴν πιθανότητα ὅτι πρόκειται ἴσως περὶ τοπωνυμίου ἐγγὺς αὐτοῦ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λάρνακος.

Βαβατζινιά. § 580. Φέουδον. Σήμερον ὁρεινὸν χωρίον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λάρνακος παρὰ τὰ Λεύκαρα, ὅθεν πηγάζει ὁ Βασιλοπόταμος. Βλ. Μεν. 366.

Βαρβάρα Ἀγία. § 521. Παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Ἁγίου Δομνίκου ἐν Λευκωσίᾳ. «Καὶ ὄνταν ἐφάνησαν εἰς τὸ γιοφύριον τοῦ Σάν Τεμένικου πρὸς τὴν Ἀγίαν Βαρβάραν ἀνεφάνη ὁ Ἀλεξόπουλλος». Δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ ἐπακριβῶς ἡ θέσις ἐν τῇ πόλει.

Βᾶσα. § 32. 167. Μνημονεύεται διὰ τὴν ἐν αὐτῇ λατρείαν τοῦ Ἁγίου Βαρνάβα μοναχοῦ. Κεῖται 7 μίλλια δυτικῶς τῆς Χοιροκοιτίας. Μεν. 336. Dawkins II, § 32, σημ. 17. Τὸ τοπωνύμιον καὶ ἀλλαχοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεμεσοῦ.

Βασιλοπόταμος. § 8. Ὁ γνωστὸς ποταμὸς ὀνομασθεὶς ἐκ τῆς παραδόσεως περὶ τῆς Ἁγίας Ἐλένης ἐν Κύπρῳ.

Βοδιῶν νησί. § 362. Κατὰ τὸν Dawkins II, § 362, σημ. 1, πιθανὸν τὰ ἔξωθεν τῆς Ἀμμοχώστου νησιά. Τὰ συμφραζόμενα δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ σκεφθῶμεν τὴν Βοδὸς Οὐράν.

Βόνη. § 436. Κάτοικος Βονιάτης. Χωρίον παρὰ τὴν Κυθρέαν περὶ τὰ 8 μίλλια ἀπέχον τῆς Λευκωσίας. Οὕτω καὶ σήμερον. Dawkins II, § 436, σημ. 3. Μεν. 336. Ἡ συνεργασία τῶν κατοίκων τοῦ Τράχωνα μετὰ τῶν Βονιατῶν, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ Μαχαιρᾶς, φαίνεται εὐεξήγητος, διότι καὶ οὗτος εὐρίσκεται παρὰ τὴν Κυθρέαν καὶ εἶναι τὸ σημερινὸν Τραχῶνι. Δὲν πρόκειται περὶ τοῦ παρὰ τὴν Λευκωσίαν Τράχωνα. Περὶ τούτου βλ. ἐν λέξει.

Γαλάτα. § 238. Τὸ σημερινὸν χωρίον εἰς τὰς ὑπωρεῖας τοῦ Τροόδου πρὸς νότον τῆς κωμοπόλεως Εὐρύχου. Jeff. 285. Περὶ τῶν ναῶν τοῦ χωρίου, οἱ ὅποιοι εἶναι σημαντικοὶ ἀπὸ ἀπόψεως τέχνης τοιχογραφιῶν, βλ. προχειρῶς Ν. Κυριαζῆν, Κυπρ. Χρον. IB', 57 κ.έ., 185 κ.έ.

Γέναγρα. § 620. Ἐκ τῶν δώρων Ἰακώβου Α' πρὸς τοὺς «καβαλλάριδες». Παρὰ τὸ Λευκόνοικον εἰς τὴν Μεσαρίαν. Οὕτω καὶ σήμερον.

Γεώργιος Ἅγιος. § 36. Ὁ «Μαχαιρωμένος» ἐν Ἀχλιόντα. Βλ. ἐν λέξει.

Ἄγνωστον ὁτιδήποτε περὶ τούτου. Καὶ ὁ «Τῶν Μαγγάνων» ἐν Λευκωσίᾳ. Κατεκρημνίσθη τῷ 1567 ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν κατὰ τὴν ἐπισκευὴν τῶν τειχῶν τῆς Λευκωσίας. Βλ. Dawkins II, § 711, σημ. 1.

Γλυφία. § 32. Βορείως τῆς Ἀλέκτορας. Τὸ τοπωνύμιον ἐκ τοῦ γλυφός. Dawkins II, § 32, σημ. 18. Ἐκεῖ ἦτο ὁ τάφος τοῦ Ἁγίου Κασσιανοῦ. Jeff. 385.

Δαδᾶς. § 192. Τὸ παρὰ τὸ Κίτιον ἀκρωτήριον Δᾶδες (Πτολ.). Dawkins II, § 192, σημ. 2. «Καὶ τὸ κάτεργόν του ἔραξεν (τοῦ ρηγός) εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον τῆς Δαδᾶς».

Διάβα. § 466 καὶ ἀλλαχοῦ ἐν τοῖς ἐξῆς. Ἡ παρὰ τὸ Δίκωμον ὄχυνά διάβασις μεταξὺ τῶν ὁρέων ἐκ Λευκωσίας πρὸς τὴν Κερύνειαν εἰς ἀπόστασιν 11 περίπου μιλίων ἐκ τῆς πρώτης. Οὕτω καὶ ὁ Dawkins II, § 468, σημ. 1. Ἐκ τοῦ διαβαίνω. «Τὸ Διάβαν εἶναι στενὸν καὶ λᾶς πολλὰ ἐβλέπαν καὶ ἀπῶδε καὶ ἀπὸ κεῖθεν. καὶ πολλὰ ἐσφίκτησα νὰ διαβοῦν οἱ Γενοβίσοι καὶ δὲν ἤμπορῆσαν». Δυνατὸν νὰ νοῆται καὶ ἄλλη ὁρεινὴ διάβασις ὑπερθεῖν τοῦ Δικώμου πρὸς τὸ Πελλα-παῖς. Ἀλλὰ ἡ δευτέρα αὕτη διάβασις πρέπει νὰ εἶναι τὸ μονοπάτιν, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ ὁ Μαχαιρᾶς ἐν § 468. Πλὴν τούτου τὸ γεγονὸς ὅτι ὑποχωροῦντες οἱ Βούλγαροι ὑπερασπισταὶ τῆς διόδου μετὰ τὴν σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Γενουάτας τῷ 1373 καταφεύγουν εἰς Ἅγιον Ἰλαρίωνα συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς πρώτης ἐκδοχῆς, τοῦ σημερινοῦ δηλ. Μπογαζίου ὡς τοῦ Διάβα τοῦ Μαχαιρᾶ. Περὶ τῶν Βουλγάρων ἐν Κύπρῳ βλ. Δ. Γεωργακᾶν ἐν Κυπρ. Σπουδ. ΙΔ', σελ. 12 κ.ἑ.

Δίκωμον. § 466. Τὸ σημερινὸν χωρίον μεταξὺ Λευκωσίας—Κερυνείας. Τοπωνύμια ἐν Κύπρῳ μὲ δεύτερον συνθετικὸν τὴν κώμην ὑπάρχουν ἀρκετά: Τρίκωμον, Πεντάκωμον, Ἑπτακώμη. Μεν. 347.

Δομενίκου Γέφυρα. § 151 κ.ἄ. Εἰς τὴν Λευκωσίαν παρὰ τὴν Ἁγίαν Βαράραν. Μεν. 413. Περὶ τοῦ βασιλικοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Δομενίκου βλ. Μαχ. 63. 86. 289. 554 κ.ἄ.

Δομέτιος Ἅγιος. § 76. Ὅπου τὸ γνωστὸν σημερινὸν προάστιον τῆς Λευκωσίας «Ἄϊς Δεμέτις». Μεν. 387. Τοῦ μνημονευομένου παρὰ Μαχαιρᾷ αὐτόθι ναοῦ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Φανερωμένου οὐδὲν ἔχνος σφύζεται σήμερον, φαίνεται δὲ ὅτι οὗτος εἶχε καταστραφῇ κατὰ τὴν ἐπισκευὴν τῶν τειχῶν τῆς Λευκωσίας ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν τῷ 1567, ὡς συνέβη καὶ μὲ πλείστους ἄλλους ναοὺς τῆς Λευκωσίας. Ὁ Stefano Lusignano, ἐν τῇ Chorographia, ἀγνοεῖ τὸν ναόν. Βλ. καὶ Jeff. σ. 31. 281. 35. Πρβλ. M.L., III, σ. 556.

Δρομολαξία. § 657. Παρὰ Μαχαιρᾷ ἀπαντᾷ ὁ παλαιότερος τύπος Βρωμολαξία. Μεταξὺ τῶν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπιδρομὴν τῶν καέντων χωρίων τῆς ἐπαρχίας Λάρνακος. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας βλ.

- Μεν. 359 καὶ Dawkins II, § 657, σημ. 2. Βλ. καὶ ἀνωτέρω Ἀγρίνου, Ἀραδίππου κτλ.
- Ἑγκλειστρα.** § 38. Ἡ γνωστὴ καὶ σήμερον μονὴ τοῦ Ἀγίου Νεοφύτου παρὰ τὸ Κτῆμα τῆς Πάφου. Βλ. Dawkins II, § 38, σημ. 1. Α. Indianos – G. Thomson, Κυπρ. Σπουδ. Γ', σ. 155 κ.ε., Γ. Σωτηρίου, Βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς Κύπρου Α'. Τὸ ὄνομα καὶ ἀλλαχοῦ ἐν Κύπρῳ. Μεν. 379 καὶ Ἀγκλεισίδες ἐκ τοῦ Ἑγκλεισι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λάρνακος.
- Ἐλευθέριος Ἀγιος.** § 407. Τόπος καὶ ἐκκλησία ἐν Λευκωσίᾳ. Πιθανὸν τὸ σημερινὸν μετόχι τῆς Μονῆς Μαχαιρᾶ.
- Ἑλία.** § 565. 566. Χωρίον εἰς τὸ διαμέρισμα Μόρφου παρὰ τὴν Πέτραν. Σήμερον τουρκικὸν χωρίον. Ἀναφέρεται παρὰ Μαχαιρᾶ § 566 καὶ ὡς «Λία». Τὸ τοπωνύμιον καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κερυνεῖας. Φυτωνυμικὰ τοπωνύμια ἐν Κύπρῳ, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀνεφέρθη, ἀφθονοῦν. Μηλιά, Λεύκα, Τριμύθι, Κάτω Δρυς κτλ.
- Ἑμπα.** § 129. Χωρίον ἐγγὺς τοῦ Κτήματος Πάφου ἀπέχον αὐτοῦ περὶ τὰ δύο μίλλια. Περιοχὴ κυνηγίου τῶν βασιλέων τῆς νήσου. Ἐνταῦθα ὑπῆρχε καὶ βυζαντινὴ ἐκκλησία. Βλ. Jeff. 407. Gunnis 223. Ἐκ τοῦ ἐμβαίνω σημαίνει τὴν εἴσοδον εἰς τὸ κτῆμα. Μεν. 41. Δὲν δύναται νὰ σημαίῃ τόπον ἐπιβιβάσεως, ὡς φρονεῖ ὁ Dawkins, αὐτ. II, § 129, σημ. 3. Πλὴν τούτου εἶναι μᾶλλον μεσογειακὸς τόπος. Ὅμοιως ἐσχηματίσθη κατὰ τοὺς φραγκικοὺς χρόνους καὶ τὸ ὄνομα τοῦ παρακειμένου χωρίου Λέμπα. Συχνὰ λέγεται ἐν Κύπρῳ «τὸ ἔμπαν τοῦ χωριοῦ». Ἐκ τούτου ὠνομάσθη καὶ τὸ χωρίον τοῦτο, ὡς ἀποτελοῦν τὸ «ἔμπαν» εἰς τὴν Πάφον (Κτῆμα σήμερον), ἰδίως διὰ τοὺς ἐρχομένους ἐκ τῆς πόλεως Χρυσοχοῦς.
- (Ἑ)Ξωμετόχι.** § 620. Ὁ Dawkins II, § 620, σημ. 8 καθορίζει τὴν τοποθεσίαν ὡς ἀπέχουσαν 20 μίλλια ἐκ τῆς Λευκωσίας. Εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ ἀπόστασις δὲν εἶναι πλέον τῶν 8 μιλλίων. Βλ. Μεν. 379. Πρὸβλ. διὰ τὴν σύνθεσιν Παλιομέτοχον, Μετόχια μονῶν κτλ.
- Ἐπίκτητος Ἀγιος.** § 611. Ἡ Πίκτητος. Τὸ καὶ σήμερον παρὰ τὴν Κερύνειαν χωρίον εἰς ἀπόστασιν 4 μιλλίων ἐξ αὐτῆς εἰς τὸν δρόμον πρὸς τὸν Ἅγιον Ἀμβρόσιον ἐν τῇ βορείᾳ παραλίᾳ τῆς νήσου.
- (Ἑ)Πισκοπεῖον.** § 620. Μὲ τὸ ὄνομα Ἐπισκοπὴ ὀνομάζονται πολλοὶ τόποι ἐν Κύπρῳ. Ὁ Dawkins II, § 620, σημ. 4 θεωρεῖ ὅτι ἐνταῦθα διὰ τοῦ Πισκοπεῖου δηλοῦται ἡ τῆς Λεμεσοῦ Ἐπισκοπὴ. Ἀντιθέτως ὁ Μεν. θεωρεῖ τὸ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ταμασὸν (σημερινὸν Πολιτικὸν) Ἐπισκοπεῖον, χωρὶς ὅμως νὰ συζητῇ τὰ πράγματα. Ὁ Dawkins ἠγγνόησε τὴν γνώμην τοῦ Μεν. ἐντελῶς ἀδικοαπολογῆτως. Ὅχι μόνον ἐκ τῶν παρὰ Μαχαιρᾶ συμφραζομένων καὶ ἐκ τοῦ τύπου τοῦ τοπωνυ-

μίου συνάγεται ὅτι μόνον τὸ παρὰ τὴν Ταμασὸν σημερινὸν Ἐπισκοπεῖον δύναται νὰ νοητῇ ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐπὶ πλέον τούτου παρατηρητέον ὅτι καὶ εἰς τοὺς χάρτας τοῦ Ortelius καὶ τοὺς λοιποὺς προμνημονευθέντας σημειοῦται μόνον ἡ τοποθεσία αὕτη διὰ τοῦ Pischorio ἀναμφισβητήτως ὥς ἡ σημαντικώτερα.

Εὐξίφης Ἅγιος. § 377. 613. Ἅγιος Ἀξίβιος Μαχ. § 30 καὶ Ἅγιος Αὐξίβιος 709. «Καὶ ἐστράφησαν εἰς τὸν Ἅγιον Εὐξίφην καὶ εἰς τὴν Πενταγίαν». «Καὶ μὴδὲν πηγαίνουν οὐδὲ εἰς τὸ Ἀκρωτήριον, οὐδὲ εἰς τὴν Πενταγίαν οὐδὲ εἰς τὸν Ἅγιον Εὐξίφην». Παρὰ τὸ σημερινὸν Καραβοστάσι. Σήμερον καλεῖται «Ἄϊς Ξίφιος». Σφύζονται καὶ ἐρεῖπια παλαιᾶς ἐκκλησίας. Τιμᾶται ὥς Ἅγιος Αὐξίβιος καὶ εἰς τὸν Ἀστρομερίτην παρὰ τὴν κωμόπολιν Μόρφου. Βλ. γενικὰ περὶ αὐτοῦ Dawkins II, § 30, σημ. 15.

Ζωτία. § 32. Ὅπου καὶ τὸ σημερινὸν χωρίον Ζώδια παρὰ τὸ Μόρφου.

Ἰλαρίων Ἅγιος. § 32 καὶ ἀλλαχοῦ passim § 425 – 553. Τὸ γνωστὸν σημαντικώτατον φρούριον ἐπὶ τῆς βορείας ὁροσειρᾶς τῆς νήσου. Παρὰ Μαχαιρᾷ καλεῖται καὶ Ἅγιος Λαρίος. Σήμερον «Ἄϊς Λαρκός». Περὶ τοῦ φρουρίου διέλαβεν ὁ Jeffery εἰς εἰδικὴν μελέτην. Βλ. καὶ Hill I, σ. 245. 248.

Κάβα. § 597. Ὅπου τὸ σημερινὸν βουνὸ τοῦ Λεονταρίου εἰς τὴν Ἀθαλάσσαν, 3 μίλλια ἔξωθι τῆς Λευκωσίας. Βλ. Dawkins II, § 597, σημ. 1. Μετὰ τῆς Ποταμιᾶς κτίσμα τοῦ βασιλέως Πέτρου Β'.

Καζὰ Πιφάνη. § 32. 36. Τὸ σημερινὸν Καζάφани παρὰ τὴν Κερύνειαν, ὅπου καὶ οἱ Ἅγιοι Φανέντες. Dawkins II, § 32, σημ. 4. Μεν. 408.

Κακορακία. § 69. Τοποθεσία εἰς τὸν δρόμον μεταξὺ Λευκωσίας καὶ Λεμεσοῦ νῦν καλουμένη «Κακορατζιά». Μολονότι τὸ δεύτερον συνθετικὸν τῆς λέξεως δὲν εἶναι σαφές, εἶναι φανερόν ὅτι ἡ σημασία τοῦ τοπωνυμίου σχετίζεται μὲ τὸ δύσβατον τῆς τοποθεσίας. Ἀνάλογα τὸ «Κακοπετριά», «Κακομάλλης», καὶ ἕτερα τοπωνύμια ἐν Κύπρῳ. Ὁ Dawkins δὲν τοποθετεῖ τὸ τοπωνύμιον, ὃ δὲ Μεν. δὲν τὸ ἀναφέρει, ἀν καὶ οὗτος ἀναφέρει πλεῖστα τοπωνύμια ὀνομασθέντα ἐκ τοῦ τόπου.

Καλαμούλιν. § 67. 69. 637. Χωρίον παρὰ τὴν Κακορακιάν, ὅπου ἐκρύβη ὑπὸ Λατίνου ἱερέως ὃ ὑπ' αὐτοῦ κλαπεῖς σταυρὸς τῆς Τόχνης. Βλ. ἀνωτέρω Ἀβρά. Τὸ ὄνομα διατηρεῖται μέχρι σήμερον εἰς τὴν τοποθεσίαν ταύτην περὶ τὰ 23 μίλλια ἀπὸ τῆς Λευκωσίας. Παρὰ Μαχαιρᾷ, § 639, ὁ τύπος καὶ Καλαμούνιν, ὃ ὁποῖος φαίνεται νὰ εἶναι ὁ παλαιότερος. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ καλάμου. Ἡ περιοχὴ τοῦ χωρίου, κατὰ τὸν Μαχαιρᾶν, εὐφορος μὲ ἀμπελῶνας καὶ περιβόλια, ἀπὸ ἐλαίας, κερατέας, κитρομηλέας κ.ἄ. Ὁ κάτοικος παρὰ τῷ αὐτῷ Καλαμουनिώτης. Μαχ. 640. Ὁ Dawkins, § 67, σημ. 4, στηριζόμενος εἰς τὸν Jeffery σ. 410, συγχέει

τὸ τοπωνύμιον τοῦτο πρὸς τοὺς «Καραμούλλιδες» τοὺς κειμένους παρὰ τὴν πόλιν τῆς Χρυσοχοῦς. Ἀλλὰ ὅχι μόνον οὐδὲν κοινὸν πρὸς τὸ τουρκικὸν τοῦτο τοπωνύμιον (Καρά - Μουλλᾶ, Μεν. 416) δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ἀλλ' οὐδ' ἡ τοπογραφία ἐπιτρέπει τὴν τοιαύτην συνταύτισιν, ἐφ' ὅσον ρητῶς δηλοῦται ὅτι τὸ Καλαμούλλιν τοῦτο γειτνιάζει πρὸς τὴν Κακορρακιάν. Ἀλλ' ὁ Dawkins, ὥς εἵπομεν, ἠγνώνει καὶ ταύτην. Ἀνάλογα τοπωνύμια ὑπάρχουν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Κύπρου, οἷον παρὰ τὴν Κερύνειαν «τὸ νησὶν τὸ Καλαμούλλιν» καὶ παρὰ τὴν Γιαλοῦσαν τῆς Καρπασίας «Καλαμούλια» εἰς τὴν βορείαν παραλίαν.

Καλωπίδα. § 654. Τὸ γνωστὸν καὶ σήμερον χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμμοχώστου, δυτικῶς ταύτης. Dawkins II, § 654, σημ. 4.

Κανακαρία. § 34. Περιοχὴ εἰς τὴν Ἀκροτικήν τῆς Καρπασίας. Βλ. καὶ ἀνωτέρω ἐν λέξει Ἀκροτική. Σήμερον ἡ ἐν Λυθράγκωμῃ τῆς Καρπασίας παρὰ τὸ χωρίον Λεονάρισσον ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας περίφημος διὰ τὰ ἐν αὐτῇ ψηφιδωτὰ εἰς τὴν κόγχην τοῦ ἱεροῦ καὶ τὴν προσφάτως ἀποκαλυφθεῖσαν ἀψίδα αὐτοῦ. Dawkins II, § 34, σημ. 2. Μεν. 381. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως ἡσχολήθησαν πολλοί. Βλ. Κυπρ. Χρον. ὑπὸ Γ. Παπαχαλαράμπους, τόμ. 1 (1934), σ. 311. Τὸ τοπωνύμιον σημειοῦται καὶ εἰς τοὺς προμνημονευθέντας χάρτας τῆς Κύπρου, ὅπου καὶ σήμερον ἡ ἐκκλησίᾳ εἰς Λυθράγκωμην. Ὁμώνυμος ἐκκλησίᾳ καὶ παρὰ τὰ «Τρία Τεράτσα» βορειοανατολικῶς τῆς Ἀκανθοῦς εἰς τὴν βορείαν ὁροσειρὰν τῆς νήσου. Σημειοῦται εἰς τὸν τελευταῖον λεπτομερειακὸν χάρτην τῆς Κύπρου τὸν ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Κτηματολογίου Κύπρου. Πιθανώτατα τὸ ὄνομα τῆς Παναγίας ἐκ τοῦ τόπου, ὅπως καὶ πλεῖστα ἐπώνυμα τῆς Παναγίας ἐν Κύπρῳ προέρχονται.

Καντάρα. § 419. 425. 516. 521. Τὸ γνωστὸν φρούριον εἰς τὴν βορείαν ὁροσειρὰν τῆς νήσου. Jeff. 245 κ.έ. En lart, L'art gothique et la renaissance en Chypre, 648 κ.έ. Εἰς τοὺς χάρτας σημειοῦται Ἀντάρα.

Καρπάσι. § 30. 64. 139. 191. Ἡ μακρὰ Χερσονήσος πρὸς τὸ ἀκρωτήριο Ἀποστόλου Ἀνδρέου καὶ τὸ κυριώτερον ἐν αὐτῇ χωρίον, ἡ ἀρχαία Καρπασία ἢ σημερινὸν Ριζοκάρπασον. Παρὰ Στράβωνι, XIV, 3, Καρπασία πόλις. Τὸ τοπωνύμιον πολὺ παλαιότερον ἀπαντῶν ἤδη εἰς τὰ Ἑλληνικὰ τῆς Ὁξυρύγχου. Ἐξετείνεται μέχρι τῆς Ἀκροτικῆς κατεχούσης κατὰ τὰ ἀνωτέρω (βλ. λέξιν) τὸ κέντρον τῆς Χερσονήσου.

Κατομηλία. § 700. Χωρίον εἰς τὴν Μεσαρίαν. Σήμερον ἀπλῶς Μηλιά. Ὁ Dawkins II, § 700, σημ. 1 λέγει ὅτι δὲν δύναται νὰ εὔρῃ, ποῦ ἔκειτο τὸ χωρίον τοῦτο. Τὸ τοπωνύμιον ἐξηγεῖ ὁ Μεν., 369, ἐκ τοῦ ἑκατὸν - μηλιᾶς καὶ θεωρεῖ τοῦτο διάφορον τῆς Μηλιάς Ἀμμοχώστου, παραβάλλει δὲ πρὸς τὸ Μιὰ μηλιά, χωρίον κείμενον παρὰ τὴν Λευκωσίαν, τὸ

τοπωνύμιον δὲ τοῦτο ἐξηγεῖ οὗτος ἐκ τοῦ ἐννέα μηλιές. Μεν. 362. Ἡ τοιαύτη σύγκρισις δὲν εἶναι ἀναγκαία, οὐδὲ διδακτική. Τὸ ἐπίρρημα κάτω εἶναι σύνηθες ἐν Κύπρῳ πρὸς καθορισμὸν τόπων, οἷον Κάτω Δευτερά, Κάτω Λακατάμια, Κάτω Ζώδια, ὥσαυτως δὲ καὶ ἐπὶ φυτωνυμικῶν τοπωνυμίων, οἷον Κάτω Ἀρόδες, Κάτω Λεύκαρα, Κάτω Δρύς κτλ. Δεδομένου δὲ ὅτι καὶ ἄλλο τοπωνύμιον Μηλιά ὑπάρχει βορειότερον τῆς ὑφ' ἡμῶν προτεινομένης Κάτω Μηλιάς (σήμερον Μηλιάς Ἀμμοχώστου), δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ συνταύτισις ταύτης πρὸς τὴν Μηλιὰν Ἀμμοχώστου λίαν πιθανή. Συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ταύτης καὶ τὰ ἱστορικά γεγονότα δι' ἃ ἡ Κατομηλία μνημονεύεται. Ταῦτα εἶναι ἡ τῷ 1425 γενομένη ἀποστασία τοῦ ἀνακηρυχθέντος βασιλέως ἐν Λευκονοίκῳ Ἀλέξη, περὶ τῆς ὁποίας πρβλ. κατωτέρω καὶ ἐν τῇ λέξει Λεύκα.

Κελλία. § 657. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν πέντε μιλίων βορείως τῆς Λάρνακος. Ἐκὴν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν τῷ 1426. Βλ. Dawkins § 657, σημ. 1. Μεν. σ. 193.

Κερυνία passim. Ἡ καὶ σήμερον Κερύνεια.

Κλανδία. § 33. Σήμερον Τουρκικὸν χωρίον ὀκτὼ μίλια δυτικῶς τῆς Λάρνακος. Βλ. Dawkins § 33, σημ. 6. Μεν. σ. 333.

Κλίρου. § 119. Μνημονεύεται μόνον «Ὁ υἱὸς τοῦ Σίρ Τουμάς τε Νοτολίφ τῆς Κλίρου». Πιθανότατα πρόκειται περὶ τοῦ σημερινοῦ χωρίου τῆς Ὀρεινῆς, Κλήρου, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας.

Κουᾶς ἢ Κουκᾶς. § 38. Ὁ Σταυρὸς τοῦ λεγομένου Κουκᾶ (Κοκᾶ). Χωρίον παρὰ τὸ Κιλάνι εἰς ἀπόστασιν ἐξ αὐτοῦ 7 μιλίων. Μεν. 398 κ.ε. Dawkins II, § 38, σημ. 5. Χάκεττ — Παπαϊωάννου Β', σ. 317. Κυπριανοῦ, Χρονολογικὴ Ἱστορία, σ. 534. «*Εἰς χωρίον Κουκᾶ κάτωθεν τοῦ Κιλανίου*». Βουστρώνιος Γ., 468. «*Ἐχάρισεν τὰ χωριά, τὸν Κουκᾶν*». Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ σφύζεται καὶ σήμερον βυζαντινὴ ἐκκλησία τοῦ Σταυροῦ. Βλ. Gunnis, σ. 284. Πρβλ. καὶ M.L., I, 78. «τὸ χωρίον τοῦ Κουκᾶ».

Κολότας ὁ, ἡ. § 419. 452. Ἐρειπωμένον νῦν χωρίον βορείως τῆς Ἀμμοχώστου παρὰ τὴν Σαλαμίνα. Dawkins II, § 119, σημ. 5. Ὑπῆρχεν ἐκεῖ πραστεῖον. Μαχ. § 419. Παρήγε κριθάρι. «*Καὶ εἶπεν νὰ δώσῃ τὰ μῦδια κριθάριν ἀπὸ τῇ Κολόταν*».

Κόννος. § 692. Ὁ Dawkins II, § 692, σημ. 2, θεωρεῖ τὸ Κόννος ὡς προελθὸν ἐκ τοῦ Κόνων. Συνεπῶς ἐνταῦθα «Ἀγίου Μαρίνα τοῦ Κόννου» σημαίνει τοῦ Κόνωνος. Ἐν τούτοις ὅμως τὸ ὄνομα Ἅγιος Κόνων διατηρεῖται ἐν Κύπρῳ ἄνευ τῆς τοιαύτης μεταβολῆς τοῦ ὀνόματος, οἷον Ἀγ. Κόνων παρὰ τὴν Χούλου τῆς Πάφου. Ἀλλὰ καὶ ἐν Πάφῳ τοπωνύμιον «Σταυροκόνου» παρὰ τὴν Χολέτραν. Πρόκειται μᾶλλον περὶ τοῦ ἀργιλλώδους ἐδάφους (κόννου).

Κορμακίτης. § 64. 140. Τὸ γνωστὸν χωρίον παρὰ τὸ δμώνυμον ἀκρωτήριον. Σήμερον ἐν ἑκ τῶν τεσσάρων μαρωνιτικῶν χωρίων τῆς νήσου.

Κουβουκλία. § 652. Τὰ σημερινὰ Κούκλια, ὅπου ἡ Παλαιὰ Πάφος καὶ τὰ ἐρείπιά της. Ἐνταῦθα ἐγένοντο πρόσφατοι ἀνασκαφαὶ ὑπὸ Mitford καὶ Iliffe. Βλ. Κυπρ. Σπ. ΙΔ', σ. 187 κ.ἐ. καὶ ΙΕ', σ. 153 κ.ἐ. Μεν. 376, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ cubiculum τῶν Βυζαντινῶν, τὸ ὁποῖον σημαίνει πλουσία ἔπαυλις. Τὸ αὐτὸ ὄνομα καὶ μὲ ἀνάλογον σημασίαν εἰς Μεσαρίαν εἰς τὸν δρόμον Λευκωσίας—Ἀμμοχώστου πλησιέστερον πρὸς ταύτην. Ἐντελῶς ἀπίθανος ἡ παρὰ Engel, Kypros I, σ. 125, ἐτυμολογία ἐκ τοῦ κουνούκλια, εἰδους θάμνου, τοῦ κίστου. Ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Μαχαιρᾶ πρόκειται ἀναμφισβητήτως περὶ τοῦ πρώτου παρὰ τὴν Παλαίπαφον. Βλ. Λεξικὸν Σοφοκλέους ἐν λέξει. Πρβλ. Du Cange, Glossarium infimæ Græcitat̃is ἐν λέξει.

Κούρδακας. § 32. Βορειοανατολικῶς τοῦ Κτήματος τῆς Πάφου εἰς ἀπόστασιν 12 μιλίων. Εἶναι σήμερον τουρκικὸν χωρίον. Ἐνταῦθα ἐτιμῶντο οἱ Ἅγιοι Πήγων καὶ Χριστόφορος. Κατὰ τοὺς Χάκεττ—Παπαϊωάννου, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐκδόσεως Miller—Σάθα, οὗτοι ἐτιμῶντο εἰς Ἀρόδες. Βλ. ἀνωτέρω ἐν λέξει.

Κούριον. § 60. Ἡ γνωστὴ ἀρχαία πόλις, ὅπου ἑπῆρχε καὶ ἐπισκοπή. Καὶ εἰς τὴν φήμην τοῦ Μητροπολίτου Κιτίου ἀναφέρεται ὅτι οὗτος εἶναι ἐπίσκοπος «Νέας πόλεως Λεμεσοῦ καὶ Κουρίου». Εὐρέθησαν διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἐν Κύπρῳ Ἀμερικανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἀποστολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πενσυλβανίας σπουδαιότατα ἀρχαιολογικὰ λείψανα τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων. Βλ. Bulletin, University Museum Pennsylvania 1937. 1938.

Κουτσουβέντης. § 32. Τὸ γνωστὸν χωρίον παρὰ τὴν Μονὴν Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν βορείαν ὁροσειρὰν τῆς νήσου. Ἐκεῖ ἡ κάρα τοῦ Ἀγίου Ἐπιφανίου. Εὐρίσκεται ἐν αὐτῷ ναὸς ἡρειπωμένος. Διὰ τὴν τοιχογραφίαν τῆς ἀποκαθλώσεως τοῦ 12 πιθανῶς αἰ. βλ. Hill I, σ. 305, σημ. 1, 323 pl. XV. Ἀνάλογος τοιχογραφία τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων Καστορίας. Βλ. Στ. Πελεκανίδη, Καστοριά I, πίν. 17 β. Τὸ ὄνομα κατὰ Μεν. 399, ἐκ τοῦ αὐθέντης· Κουτσαφέντης. Βλ. καὶ Γ. Σωτηρίου, Τὰ Βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς Κύπρου, εἰκ. 33—34, πίν. 29. 30. 77.

Κοφίνου. § 32. Ἐνταῦθα ἐτιμῶντο πολλοὶ ἅγιοι, οἷον Ἡράκλειος, Λαυρέντιος, Ἐλπίδιος, Χριστόφορος, Ὁρέστης, Δημητριάδης. Κεῖται καὶ σήμερον μεταξὺ Λευκωσίας καὶ Λεμεσοῦ παρὰ τὴν Χοιροκοιτίαν. Βλ. Μεν. 345, διὰ τὴν παραγωγὴν ἐκ τοῦ κοφίνου, τοῦ ὁποῖου ἡ περιοχὴ ἔχει τὸ σχῆμα. Βλ. Dawkins II, § 32, σημ. 8. Πρβλ. καὶ Ψημολόφου, Λόφου

κ.ἄ. Ἡ κατάληξις -νου ὥς καὶ εἰς τὰ τοπωνύμια Ἀγρίνου, Σκαρίνου, Τερσεφάνου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Λάρνακος.

Κρίτου. § 620. Ἐδόθη ὡς δῶρον εἰς τὸν Σὲρ Τζουὰν Σφῶζόμενον. Dawkins II, § 620, σημ. 10. Ὁ Μεν. 393 ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ Ἑρωτοκρίτου. Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πάφου ὑπάρχον διὸ κῶμαι μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο. Ἡ Κρίτου Τέρρα καὶ ἡ Κρίτου Μαρόττου.

Κυθρεά. § 32. Κυθηραίων ἐν § 30 καὶ Κυθριώτην ἐν § 657. Σήμερον Τζυρκά. Βλ. Dawkins II, § 32, σημ. 6. Μεν. 324. Κ. Σπυριδάκιν, Κυπρ. Σπ. Δ', σ. 113 κ.ἄ., Δ. Γεωργακῶν ἐν Glotta 1951, σ. 232. Ἐσφαλμένως ὁ Dawkins ἔ.ἄ. τοποθετεῖ ταύτην 20 μίλλια βορειοανατολικῶς τῆς Λευκωσίας, ἐνῶ ἐν τῇ πραγματικότητι πρόκειται μόνον περὶ 8–9 μιλίων. Ὡσαύτως τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα πολλὰ χωρία τὰ ἀπαρτίζοντα ταύτην εἶναι ἐνορίαί τῆς αὐτῆς κωμοπόλεως. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀσύνηθες ἐν Κύπρῳ, οἷον ἐν Λαπήθῳ, Ριζοκαρπάσῳ κ.ἄ. Ἡ κατάτμησις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐδάφους καὶ εἰς τοὺς πολλοὺς κήπους τῶν χωρίων τούτων.

Κύκκος. § 37. Ἐνταῦθα ἐκθέτει ὁ Μαχαιρᾶς συντόμως τὴν ἱστορίαν τῆς ιδρύσεως τῆς περιφήμου μονῆς Κύκκου. Dawkins II, § 37, σημ. 1. Πλήρης περιγραφή ὑπὸ τοῦ Εὐφραιμ εἰς πολλὰς ἐκδόσεις. Νέα χειρόγραφα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰς Κυπριακὰς Σπουδὰς ΙΓ', σ. 1 κ.ἄ. ὑπὸ Κ. Σπυριδάκι καὶ ὑπὸ Κ. Χατζηψάλτη ἐν τόμ. ΙΔ', σ. 33 κ.ἄ. Τρίτον χειρόγραφον θὰ δημοσιευθῇ προσεχῶς ὑπὸ τοῦ τελευταίου, πλήρης δὲ ἱστορία τῆς μονῆς Κύκκου ἐτοιμάζεται ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν πρὸς ἔκδοσιν προσεχῶς.

Λάπηθος. § 30. 632. Τὸ γνωστὸν χωρίον εἰς τὴν βορείαν παραλίαν τῆς νήσου. Ἦτο ἀρχαία πόλις, μὲ πολλὰ εὐρήματα ἐκ πασῶν τῶν περιόδων τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας. Παρ' αὐτὴν σώζεται σήμερον ναὸς τοῦ Ἀγίου Εὐλαλίου ἐπισκόπου αὐτῆς. Βλ. Dawkins II, § 30, σημ. 16. Gunnis σ. 313 κ.ἄ. Jeff. 321.

Λάριος Ἅγιος. § 447. Βλ. ἀνωτέρω Ἅγιος Ἰλαρίων.

Λάρνακα. § 36. Χωρίον ἐνθα ἐλατρεύετο ὁ Ἅγιος Ὀλφ(β)ιανός. Βλ. Jeff. σ. 163 κ.ἄ. Εἰς τοὺς φραγκικοὺς χρόνους κυρίως Ἀλική, περὶ ἧς βλ. ἄ. ἐν λέξει. Ὁ λιμὴν τῆς Λάρνακος, τῆς κατόπιν Σκάλας, ἀναπτύσσεται μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀμμοχώστου ὑπὸ τῶν Γενουατῶν.

Λεμεσός. § 30 καὶ passim. Ἐπισκοπικὴ ἔδρα Νέας Πόλεως Λεμεσοῦ. Οὕτω καὶ σήμερον ἐν τῇ φήμῃ τοῦ Μητροπολίτου Κιτίου. Βλ. ἀνωτέρω Κούριον. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας βλ. Hill I, σ. 265 καὶ Journal Warburg Inst. II, pt. 4. Πρβλ. Ἰντιᾶνον, Κυπρ. Γρ. Δ' (1939), 438 κ.ἄ., αὐτ. Ε' (1940), σ. 326 κ.ἄ.

Λεύκα. § 696. 697. Ἐν ἐκ τῶν κέντρων τῆς ἐπαναστάσεως τῶν χωρικῶν

τῷ 1426, ὅπου καὶ ἰδρύνθη ὑπ' αὐτῶν καπετανᾶτον. Τὰ ἄλλα κέντρα τῆς ἐξεγέρσεως ἦσαν ἡ Λεμεσός, ἡ Ὁρεινή, ἡ Περιστερῶνα, τοῦ Μόρφου καὶ τὸ Λευκόνοικον. Ἡ Λεύκα εὐρίσκετο ὅπου καὶ τὸ σημερινὸν ὁμώνυμον χωρίον. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ τοπωνυμίου ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ δένδρου λεύκης βλ. Μεν. 368.

Λεύκα. § 30. 38. 71. Ἔδρα τοῦ ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος κατὰ τοὺς φραγκικοὺς χρόνους. Τόπος καταγωγῆς τοῦ Ἀγίου Νεοφύτου τῆς Ἐγκλείστρας. Περὶ τῆς ἐκ τῆς λεύκης παραγωγῆς τοῦ ὀνόματος βλ. Μεν. 368. Ἡ θέσις, ὅπου καὶ τὸ σημερινὸν χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λάρνακος. Βλ. Jeff. σ. 347.

Λευκουιάτης. § 35. Ὁ Dawkins II, § 35, σημ. 3, τοποθετεῖ πιθανῶς τὸ χωρίον τοῦτο, ἀκολουθῶν τὸν Jeff. σ. 198, ἀνατολικῶς τῆς Λευκωσίας μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἀσσίας, εἰς τὴν σημερινὴν τοποθεσίαν Λουκουμιᾶτης. Κατὰ τὸν Jeff., ἔ.ἄ., σφύζονται ἐλάχιστα ἔγνη τοῦ ἐξαφανισθέντος χωρίου. Βλ. καὶ χάρτην Kitchener. Εἰς τὸν χάρτην ὁμως τοῦ Ortelius καὶ λοιποὺς ἀναφερθέντας ἀνωτέρω σημειοῦται πλησιέστερον πρὸς τὴν Λευκωσίαν ἢ τὸ προάστιον Ἀγλαντζιὰ τὸ ἀπέχον μόλις δύο μίλλια ἐκ Λευκωσίας.

Λευκόνοικον. § 32. 665. 696. Χωρίον ὅπου καὶ τὸ σημερινὸν εἰς τὴν Μεσαρίαν. Ἀπέχει 24 μίλλια ἐκ Λευκωσίας κείμενον ἀνατολικῶς αὐτῆς. Ἀναφέρεται διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Ἀγίου Εὐφημιανοῦ καὶ διὰ τὴν ἀποστασίαν τῶν χωρικῶν τῷ 1426, περὶ τῆς ὁποίας ἔγινε λόγος καὶ ἀνωτέρω. Πρβλ. Hill I, σ. 217. Μεν. 348. Τόπος ἀρχαίου συνοικισμού μὲ ἐνδιαφέροντα εὐρήματα. Βλ. Hill I, σ. 212.

Λευκωσία passim. Ἡ σημερινὴ πρωτεύουσα τῆς νήσου. Dawkins II, § 30, σημ. 22 καὶ Hill I, σ. 265.

Λία. § 566. Βλ. ἀνωτέρω Ἑλία.

Λιμνάτης. § 659. Χωρίον 13 μίλλια βορειοδυτικῶς τῆς Λεμεσοῦ. Βλ. Dawkins II, § 659, σημ. 4. Εἰς τοὺς χάρτας Λιμνάτης καὶ ἕτερον Λιμάτης. Jeff. 371.

Λινιδία. § 672. Παράλιος τοποθεσία παρὰ τὸ πρᾶστειον τῆς Αὐδῆμον, ὅπου προσωρμίσθησαν οἱ Σαρακηνοὶ τῷ 1426. Ὁ Strambaldi ἀναγράφει Λιβιάδια. Βλ. Dawkins II, § 672, σημ. 4. Εἰς τοὺς χάρτας δὲν σημειοῦται οὐδὲ σφύζεται τι σήμερον.

Λιόντας. § 258. 516. 610. 611. Ὀνομάζεται καὶ κάστρον τοῦ Λιόντα. Τὸ σημερινὸν φρούριον Βουφαβέντο ὑπεράνω τοῦ Κουτσουβέντη. Dawkins II, § 258, σημ. 1. Πρβλ. αὐτ. § 611, σημ. 1. Jeff. 274. Παρὰ ταῦτα εἰς τὸν χάρτην τοῦ Ortelius τοῦ 1570 ὁ Λιόντας σημειοῦται χωριστὰ ἀπὸ τὸ Βουφαβέντο καὶ δυτικῶς αὐτοῦ. Δὲν ὑπάρχουν ὁμως εἰς τὴν σημειουμένην κορυφὴν τοῦ βουνοῦ λείψανα κάστρου σήμερον.

- Λόφου.** § 620. Βασιλικὸν δῶρον δοθὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἰακώβου Α' εἰς τὸν ἀδελφόν του κύρην τοῦ Βερουτίου. Κεῖται περὶ τὰ 10 μίλλια νοτίως τοῦ Τροόδους. Ὠνομάσθη ἐκ τῆς γενικῆς τοῦ λόφος, Μεν. 345, ὅπως καὶ Ψημολόφου, τὸ χωρίον παρὰ τὴν Λευτερὰν νοτίως τῆς Λευκωσίας.
- Μάμας Ὁ Ἅγιος.** § 429. Κώμη μεταξὺ Ἀμμοχώστου καὶ Ἀσσίας. Dawkins II, § 429, σημ. 1. Βλ. Μεν. 387 ἔνθα καὶ τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν παράδοσιν περὶ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος εἰς Κύπρον καὶ τῆς λατρείας αὐτοῦ εἰς παρεκκλήσια καὶ χωρία. Μαχ. 33. Βλ. Α. Χατζηνικολάου Μαρὰβα, Ὁ Ἅγιος Μάμας, σ. 70 κ.έ. Χάκεττ – Παπαϊωάννου, Β', σ. 267 κ.έ. Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Μάμαντος τοῦ 16. αἰ. παρὰ τὸ Δάλι. Jeff. σ. 202. Χωρία μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ τῆς νήσου.
- Μαγαθᾶσα.** § 36. 37. Ἡ περιοχὴ ἣ καὶ σήμερον οὕτω καλουμένη παρὰ τὸ Τρόδος. Dawkins II, § 36, σημ. 2 καὶ 3. Μεν. 351 καὶ Ἐπετ. Βυζ. Σπουδ. V, 285. Ἐν § 36 γίνεται μνεία τῆς καὶ σήμερον σφζομένης μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λαμπαδιστοῦ.
- Μαργαρίτα.** § 260. 265. 524. Dawkins II, § 260, σημ. 1. Πύργος ἐν Λευκωσίᾳ. Ὁ Dawkins τὸν τοποθετεῖ ἔξωθι τοῦ σημερινοῦ ἀνοίγματος τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου εἰς τὰ ἀνατολικά τῆς πόλεως.
- Μαρίνα Ἀγία.** § 692. 693. Ἐκκλησία παρὰ τὴν Λευκωσίαν. Βλ. ἄνωτ. ἐν λέξει Κόννος.
- Μαχαιρᾶς.** § 74. 624. 677. Τὸ γνωστὸν μοναστήρι εἰς τὴν νοτίαν ὁροσειρὰν εἰς ἀπόστασιν 25 περίπου ἀγγλικῶν μιλίων πρὸς νότον τῆς Λευκωσίας. Περὶ τοῦ ὀνόματος βλ. Μεν. 394. Χάκεττ – Παπαϊάννου, Β', 137 κ.έ., Κυπρ. Χρον. I (1934), σ. 110 κ.έ. ὑπὸ Γ. Παπαχαλαράμους. Σ. Μεναρδου, Ἡ ἐν Κύπρῳ ἱερὰ μονὴ τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, Πειραιεὺς 1929.
- Μένικο.** § 39. 261. Χωρίον παρὰ τὸ Ἀκάκι γνωστὸν καὶ σήμερον διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Ἁγίου Κυπριανοῦ. Τόπος κυνηγίου τῶν Φράγκων βασιλέων. § 262.
- Μεσαρία.** § 32. Ἡ κεντρικὴ πεδιάς τῆς νήσου, σήμερον Μεσαρὰ καλουμένη. Ἐκ τούτου ἐπλάσθη ὁ τύπος τῶν λογίων Μεσαορία.
- Μιζερικόρδια.** § 260. 265. Ἐκκλησία ἐν Λευκωσίᾳ. Βλ. ἄνωτ. ἐν λέξει Μαργαρίτα.
- Μόρφου.** § 32. 33. 444. 447. 696. 697. Ὅπου καὶ ἡ σημερινὴ κωμόπολις. Ἐνταῦθα λατρεῖα τοῦ Ἁγίου Μάμαντος.
- Μύλοι.** § 119. 120. 129. 151. 163. 180. Λιμὴν. Ὁ Dawkins II, § 119, σημ. 4 λέγει ὅτι εἶναι ἀγνώστου τοποθεσίας σήμερον. Ἀντιθέτως ὁ M.L., σ. 46, τὸν τοποθετεῖ εἰς τὴν βορείαν παραλίαν. Στηριζόμενος εἰς τὴν § 163 ὁ Dawkins συνάγει ὅτι πρέπει νὰ εὐρίσκετο εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ παράλια τῆς νήσου. Ἡ ἄποψις τοῦ Dawkins φαίνεται ὀρθο-

τέρα. Σήμερον Μύλοι καλοῦνται τοποθεσία παρὰ τὴν Κισσόνεργαν τῆς Πιάφου ἔχουσα ὄρμον, οὕτως ὀνομαζομένη ἐκ τῶν πρότερον αὐτόθι ὑπαρχόντων, νῦν δ' ἐγκαταλειφθέντων μύλων τῆς μονῆς Ἀγίου Νεοφύτου. Δὲν δύναται ὅμως πέραν τῆς ἀπλῆς ταύτης ὑποθέσεως τίποτε νὰ διαπιστωθῇ.

Νάπα Ἀγία. § 174. 549. Ἀκρωτήριο καὶ λιμὴν νοτίως τῆς Ἀμμοχώστου. Καὶ σήμερον οὕτω. Περὶ τοῦ ὀνόματος ὡς φυτωνυμικοῦ τοπωνυμίου καὶ ἐπωνύμου τῆς Παναγίας βλ. Μεν. 381. Ἐν Λεμεσῷ οὕτω καλεῖται ἐνοριακὴ ἐκκλησία.

Νικόλαος Ἅγιος. § 104. 127. 147. 324. 416. Ἐκκλησία ἐν Ἀμμοχώστῳ, ἔνθα ἐστέφοντο οἱ βασιλεῖς τῆς Κύπρου. Ἡ περιφημότερα τῶν ἐν Κύπρῳ ἐκκλησιῶν γοθικοῦ ρυθμοῦ. Ὁ βασιλεὺς Πέτρος ἐστέφθη ἐν αὐτῇ ρήγας τῆς Ἱερουσαλὴμ τῷ 1360.

Νούφρης Ἅγιος. § 693. Ἦτοι Ὀνούφριος. Τόπος περιβαλλόμενος κατὰ τὸν Μαχαιρᾶν ὑπὸ ἀμπελώνων. Δὲν καθορίζεται ἡ θέσις του, ἀλλὰ μία ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Ὀνουφρίου σφύζεται παρὰ τὸν Μαχαιρᾶν. Βλ. Gunnis 335 κ.έ. Παρεκκλήσιον τοῦ Ἀγίου Ὀνουφρίου εὐρίσκεται καὶ εἰς Τίμην τῆς Πιάφου.

Ὁδηγήτρια. § 35. Πρέπει νὰ ἦτο ἐν Λευκωσίᾳ, διότι ἐκεῖ εὐρίσκετο τὸ μνημονευόμενον αὐτόθι κοιμητήριον τοῦ Ἀγίου Τριφυλλίου, ἐπισκόπου, ὡς γνωστόν, Λήδρας, τῆς παλαιᾶς Λευκωσίας. Dawkins II, § 35, σημ. 5.

Ὀλυμπία. § 8. 67. Κατὰ Μαχαιρᾶν «τὸ βουνὸν τὸ καλούμενον Ὀλυμπία». Εἶναι τὸ ἄλλως καλούμενον Σταυροβούνι σήμερον. Ὡσαύτως «Σταυρὸς τῶν Οὐμπίων» § 68. Ἄλλως «Σταυρὸς ὁ Μέγας» § 695. Λεπτομερεῖας βλ. παρὰ Dawkins II, § 8, σημ. 1 καὶ Μεν. 325 κ.έ. Δὲν δύναται νὰ νοῆται ἐνταῦθα τὸ χωρίον (Ὁ)Λύμπια, παρ' ὅλον ὅτι καὶ αὐτόθι Σταυρός.

Ὁμοδος. § 620. Τὸ σημερινὸν χωρίον κάτωθεν τοῦ Τροόδους. Dawkins II, § 620, σημ. 2. Μεν. 345 κ.έ.

Ὁρεινή. § 696. Ἐν ἐκ τῶν ἐπαναστατικῶν κέντρων τοῦ 1426, βλ. ἀνωτέρω ἐν Λεύκᾳ, Λευκόνοικον, Μόρφον κτλ. Κέντρον αὐτῆς τὸ Ἐπισκοπεῖον παρὰ τὴν παλαιὰν Ταμασόν, περὶ τοῦ ὁποίου βλ. ἐν λέξει. Ἐκκλησιαστικῶς σήμερον τὸ διαμέρισμα Ὁρεινῆς ἀρχίζει ἀπὸ τοὺς Ἀγίους Ὁμολογητάς.

Ὁρμετία. § 32. Ἐνταῦθα ἐτιμᾶτο ὁ Ἅγιος Κωνσταντῖνος ὁ Στρατιώτης (ἀλαμᾶνος ἄγιος). Σήμερον Ὁρμίδα. Κεῖται παρὰ τὴν παραλίαν βορείως τῆς Λάρνακος. Βλ. Dawkins II, § 32, σημ. 1. Χάκειτ – Παπαϊωάννου Β', σ. 285 κ.έ.

Ὁρνίθια. § 65. Ἅγιος Γεώργιος τῶν Ὁρνιθίων ἐν Λευκωσίᾳ. Ἀναφέρει-

ται ἐξ ἀφορμῆς τῆς πλημμύρας τοῦ Πεδιαίου — τοῦ ποταμοῦ τῆς χώρας κατὰ τὸν Μαχαιρᾶν — ἐν Λευκωσίᾳ, ὅτε τὸ ὕψος τοῦ νεροῦ ἐσημειώθη, ὡς λέγει οὗτος, μὲ ἕνα καρφὶ εἰς Ἅγιον Γεώργιον τῶν Ὁρνιθίων. Ποῦ εὐρίσκετο ὁ Ἅγιος Γεώργιος οὗτος, δὲν γνωρίζομεν. Ὁ Μεν. σ. 418 τοποθετεῖ αὐτὸν παρὰ τὴν Κυθρέαν. Τοποθεσία «Ὁρνίθι» ἀναφέρεται καὶ ἐν Μεσαρίᾳ. Σημειοῦται εἰς τοὺς διαφόρους χάρτας καὶ εὐρίσκεται παρὰ τὴν Ἀράνειαν. Βλ. Gunnis 359. Ἐκ τῆς παρὰ Μαχαιρᾶ περιγραφῆς προκύπτει ὅτι πρέπει ὁ ναὸς οὗτος νὰ εὐρίσκετο παρὰ τὴν Λευκωσίαν, διότι ἡ πλήμμυρα εἰς ταύτην ἀναφέρεται.

Παλαμίδα. § 620. 659. Ἐδόθη ὡς δῶρον ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἰακώβου Α' εἰς τὸν ἀδελφόν του κύρην τοῦ Βερουτίου. Βλ. ἀνωτέρω Λόφου.

Παλατία. § 620. Καὶ τοῦτο δῶρον τοῦ αὐτοῦ βασιλέως. Σήμερον ὑπάρχει χωρίον Παλόδκια βορείως τῆς πόλεως Λεμεσοῦ.

Παλιόμασσαρα. § 555. Ἐκ τῶν δώρων τοῦ βασιλέως Πέτρου Β' πρὸς τὸν Νικόλ Ζαχαρίαν Βενέτικον.

Παλόκυνθρον ἢ Παλαίκυνθρον σήμερον. § 40. Εἰς ἀπόστασιν 8 μιλίων βορειοανατολικῶς τῆς Λευκωσίας.

Παλλουργόκαμπος. § 620. Καὶ ταῦτα ἐκ τῶν δώρων Ἰακώβου Α', περὶ ὧν λόγος ἀνωτέρω. II, § 620, σημ. 5 χωρίον Παλλούρα ὑπάρχει εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου μεταξὺ Μόρφου καὶ Τροόδους. Μαζόκαμπος εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λεμεσοῦ. Μαζιά λέγονται ἐν Κύπρῳ ἀκανθώδεις θάμνοι. Τοιοῦτος θάμνος καὶ ἡ παλλούρα. Παρὰ τὴν Λευκωσίαν καὶ τὴν Τύμπου «Παναγία ἢ Παλλουριώτισσα». Ἀντιθέτως Γ. Καργώτης ἐν Κυπρ. Σπ. ΙΓ', σ. 49 κ.έ.

Παρασκευὴ Ἀγία. § 623. 701. Ἐκκλησία ἐν Λευκωσίᾳ. Καὶ σήμερον οὕτω. Πύλη τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς § 395. 408. 434. 594. Βλ. Dawkins II, § 623, σημ. 2. Jeff. 97 καὶ Dawkins II, § 594, σημ. 1. Ὁ Dawkins θεωρεῖ ὅτι ἡ πύλη αὕτη εὐρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀγίου Δομετίου. Τὰ περὶ τῆς θέσεως τῶν πυλῶν τῆς Λευκωσίας, ὡς καὶ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἀνεφέρθη, δὲν ἐξετάζομεν ἐνταῦθα ὡς στερούμενοι ἐπαρκῶν στοιχείων πρὸς καθορισμὸν τῆς θέσεως αὐτῶν.

Πάφος. § 30. Οὕτω καὶ σήμερον. Ἀναφέρεται παρὰ Μαχαιρᾶ συχνά. Βλ. Dawkins II ἐν πίνακι.

Πενταγία. § 137. 377. 427. 444. 447. 613. Ἡ καὶ σήμερον Πεντάγνια καλουμένη παρὰ τὸν κόλπον Μόρφου. Dawkins II, § 137, σημ. 3. Αἱ παρ' αὐτῷ ἐτυμολογίαι στηρίζονται εἰς τὸν Jeff. 224 ἐκ τοῦ πέντε ἄγιοι ἢ ἐκ τοῦ bataille καὶ battaglia καὶ εἶναι ἀπολύτως ἐσφαλμένα. Περὶ τῆς ὁρθῆς ἐτυμολογίας ἐκ τοῦ ἀγνιά βλ. Μεν. 334 κ.έ. Πρβλ. Κ. Σπυριδάκιν ἐν Κυπρ. Σπουδ. Γ', σ. 93 κ.έ. Ἐν Μεσαρίᾳ τοπωνύμιον Ἀγνιά. Εἰς τὸν χάρτην τοῦ Ortelius κ.ά. σημειοῦται Pentaja.

Πεντάσχοινον. § 36. Ἐνταῦθα ἐλατρεύετο ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πεντάσχοινίτης, θαυματουργὸς ἅγιος. Εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λάρινακος παρὰ τὴν Ἀλαμινὸν καὶ σημειοῦται ἐπὶ τῶν προμνημονευθέντων χαρτῶν τῆς Κύπρου. Καὶ ποταμὸς πλησίον φέρων τὸ αὐτὸ ὄνομα. Βλ. Μεν. 339. Χάκεττ – Παπαϊωάννου Β', σ. 171.

Πέρα. § 32. Παρὰ τὸ Ἐπισκοπεῖον τῆς Ταμασοῦ. Ἐνταῦθα λατρεῖα τῶν Ἀγίων Βασιλείου καὶ Δημητριοῦ. Μεν. 356 κ.έ. Jeff. σ. 20 κ.έ. Οὕτω καὶ σήμερον ὥς κείμενα πέραν τοῦ ποταμοῦ Πεδιαίου. Περὶ τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἀγίου Δημητριοῦ βλ. Jeff. σ. 209 κ.έ.

Περιστερόνα. § 32. 696. Χωρίον εἰς τὴν Μεσαρίαν, ἔνθα ἡ λατρεῖα τοῦ Ἀγίου Ἀναστασίου. Περὶ τοῦ ὀνόματος βλ. Μεν. 374. Ὁ Dawkins II, § 32, σημ. 11 ἐν τῇ ἀπαριθμῇ τῶν χωρίων τῶν φερόντων τὸ ὄνομα Περιστερόνα τῆς Μεσαρίας, ὅπου ἐτιμᾶτο ὁ Ἅγιος Ἀναστάσιος, λέγει ὅτι εὐρίσκετο εἰς ἀπόστασιν 8 μιλίων πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ Μόρφου. Τὸ χωρίον ὅμως τοῦτο παρὰ τοῦ Μόρφου εἶναι τὸ σημερινὸν Περιστερωνάριν. Ἡ Περιστερόνα τῆς Μεσαρίας εἶναι ἡ παρὰ τὴν Πηγὴν τῆς αὐτῆς πεδιάδος, διὸ καὶ Περιστερονοπηγὴ καλεῖται. Ἐνταῦθα τιμᾶται, ὥς εἵπομεν, ὁ Ἅγιος Ἀναστάσιος. Βλ. καὶ Gunnis σ. 377. Ἡ ἐτέρα Περιστερόνα εἶναι περὶ τὰ 7 μίλλια νοτιοανατολικῶς καὶ οὐχὶ νοτιοδυτικῶς τοῦ Μόρφου, ὅπου τὸ Περιστερωνάριν. Ταύτην καλεῖ ὁ Μαχαιρᾶς Περιστερόναν τοῦ κόμητος τῆς Γιάφας § 44. Ἐν αὐτῇ ἐλατρεύοντο οἱ Ἅγιοι Βαρνάβας καὶ Ἰλαρίων καὶ μέχρι σήμερον σφύζεται περίφημος βυζαντινὸς ναὸς ἐν αὐτῇ πρὸς τιμὴν τούτων. Ἡ Περιστερόνα, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγινεν ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1426 βλ. § 696 καὶ τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ἀορίστως ὁ Dawkins II, § 32, σημ. 11 ὡς «κάποιαν Περιστερόναν» δύναται μόνον ἡ παρὰ τὴν Πηγὴν τῆς Μεσαρίας νὰ εἶναι. Αὕτη ἔκειτο πλησίον τοῦ Λευκονοίκου, τὸ ὁποῖον καὶ ἦτο τὸ κύριον κέντρον τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ ἔτους ἐκείνου. Ἡ ὑπ' ἀρ. 5 ἄλλη Περιστερόνα ἡ ἀναφερομένη ὑπὸ Dawkins ἔ.ἀ. εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν παρὰ τὴν Πηγὴν τῆς Μεσαρίας. Ἐτέρα Περιστερόνα ὑπῆρχε παρὰ τὴν Πόλιν τῆς Χρυσοχοῦς ἐν Πάφῳ.

Πέτρα. § 565. 566. Φέουδον φραγκικόν, ὅπου καὶ τὸ σημερινὸν χωρίον. Μεν. 360.

Πιλλιρή. § 423. 432. 435. 436. 510. Ἐν Λευκωσίᾳ «τὸ γιοφύριν τῆς Πιλλιρῆς» κείμενον εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπὸ τὸ γιοφύριν τοῦ Ἀγίου Ἀποστόλου, διότι μεταξὺ αὐτῶν διεξάγεται πόλεμος τῷ 1373 μεταξὺ τοῦ λαοῦ τοῦ Τράχωνα (Κυθρέας) καὶ τῶν Βονιατῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν Γενουηνσίων ἀφ' ἑτέρου.

Πλακουντούδι. § 36. Χωρίον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πάφου. Πρέπει νὰ εὐρίσκετο οὐχὶ μακρὰν τῆς Μαραθάσης, ὥς συνάγεται ἐκ τῶν παρὰ Μαχαιρᾶ

συμφραζομένων. Dawkins II, § 36, σημ. 5. Βλ. Μεν. 350. Λατρεία αὐτόθι τοῦ Ἁγίου Σφζόντος.

Πολεμίδια. § 620. Ἐκ τῶν δωρηθέντων εἰς τὸν κύρην τοῦ Βερουτίου. Τὸ σημερινὸν χωρίον Πολεμίδια παρὰ τὴν Λεμεσόν. Σημειοῦται καὶ εἰς τοὺς χάρτας τοῦ Ortelius κτλ.

Πόλι. § 152. Ἡ σημερινὴ Πόλις τῆς Χρυσοχοῦς παρὰ τὸν δμώνυμον κόλπον.

Ποταμία. § 32. 597. 620. 672. 692. Τὸ γνωστὸν φέουδον παρὰ τὸ Ἰδάλιον, σήμερον Ποταμιά. Σφζονται μεσαιωνικὰ ἐρεῖπια. Ἐτιμᾶτο αὐτόθι ὁ Ἅγιος Σφζόμενος, τοῦ ὁποίου λατρευτικὸν σπήλαιον μετὰ μνήματος εὑρίσκεται πλησίον καὶ σήμερον ἐν πολλῇ τιμῇ. Ἀναφέρεται πρᾶστειον τῆς Ποταμίας καὶ ἀπλίκιν τῆς Ποταμίας. Ἀπλίκια σήμερον καλοῦνται χωρία παρὰ τὴν Λεύκαν καὶ τὸ Παλαιχώριν. Μεν. 358. Βλ. καὶ ἄνωτ. Dawkins II, § 620, σημ. 20. Jeff. 203.

Πρασιεῖον passim. Πολλαχοῦ τῆς Κύπρου. Ἐκ τούτων πολλὰ χωρία τῆς Κύπρου φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ σήμερον, οἷον ἐν Μεσαρίᾳ, Μόρφου, Πάφῳ. Βλ. Μεν. 372 κ.έ.

Πύλα. § 656. Χωρίον μετὰξὺ Ἀμμοχώστου καὶ Λάρνακος. Μεν. 339. Περίφημος ἀρχαιολογικὸς τόπος. Φέουδον τῶν φραγκικῶν χρόνων.

Πυρία. § 674. Τὸ σημερινὸν χωρίον Πυρκά. Τόπος μνημονευόμενος κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Χοιροκοιτίας τοῦ 1426. Μεν. 360. Κεῖται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λάρνακος παρὰ τὸ Σταυροβούνι καὶ πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ. Ὑπῆρξε σταθμὸς τοῦ βασιλέως Ἰαννοῦ κατὰ τὴν μετάβασίν του ἐκ Λευκωσίας διὰ Ποταμίας εἰς Χοιροκοιτίαν. Ἦτο μικρὸν χωρίον, ὥς καὶ σήμερον. Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθησαν οἱ ἐν πορείᾳ πρὸς τὴν Χοιροκοιτίαν νὰ κοιμηθοῦν εἰς τοὺς κάμπους.

Σκουτελλᾶ γούφα. § 257. Φυλακὴ ἐν Κερυνείᾳ. Γούφες καὶ τοπωνύμιον Βλ. M. L. Carte etc. σ. 47.

Σέργιος Ἅγιος. § 448. 654. Χωρίον παρὰ τὴν Ἀμμόχωστον, ὅπου καὶ σήμερον. «Καὶ ἀπὸ κεῖ ἦτον τὸ διάβαν τοὺς Ἀμμοχωστιανούς». Μνημονεύεται ἐν τῷ ἀγῶνι κατὰ τῶν Σαρακηνῶν τῷ 1426. Βλ. Μεν. 388. Ἀξιόλογος βυζαντινὸς ναός. Gunnis 203 κ.έ.

Σίβουρη. § 454. 654. Καὶ Σί(γ)ουρη. Ἐνταῦθα «ἀπλίκιν δεσποτικὸν» 10 μίλλια δυτικῶς τῆς Ἀμμοχώστου. Ὡχυρώθη ὑπὸ Ἰακώβου Α'. Μεν. 373.

Σίνδα. § 32. 454. 455. 654. Ἀρχαῖος συνοικισμὸς ἐνταῦθα τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων. Κεῖται ἐν Μεσαρίᾳ 15 μίλλια δυτικῶς τῆς Ἀμμοχώστου. Ἀνασκαφαὶ διενεργήθησαν καὶ πρό τινων χρόνων ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ Furumark. Ἐσφαλμένως ὁ Μεν. θεωρεῖ τὸν ἀρχαῖον τοῦτον συνοικισμὸν ὥς προερχόμενον ἐκ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Dawkins II, § 32, σημ. 2.

Σολία. § 30. Ἐπισκοπικὴ ἔδρα § 444. Διαμέρισμα τῆς νήσου ὅπως καὶ σήμερον.

Στέφανο Βατλή. § 570. 607. Τὸ γνωστὸν καὶ σήμερον χωρίον. Μεν. 412. Εἰς τοὺς χάρτας Ortelius κ.ἄ. τοποθετοῦνται χωριστὰ χωρία.

Στροβίλος. § 61. 63. 624. Ὅπου καὶ τὸ σημερινὸν χωρίον, προάστιον τῆς Λευκωσίας. Dawkins II, § 61, σημ. 1. Μεν. 340.

Στρογγυλός. § 631. Εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου Λευκωσίας καὶ Ἀμμοχώστου, ὅπου τὸ σημερινὸν χωρίον Στρογγυλό. Ἐκεῖ κατὰ τοὺς φραγκικοὺς χρόνους εὐρίσκετο πρᾶστεϊον. Μεν. 358. Dawkins II, § 631, σημ. 2.

Στυλάρια. § 80. 364. Πρέπει νὰ εὐρίσκετο πλησίον τῆς Ἀμμοχώστου. Dawkins II, § 80, σημ. 1. Πιθανῶς ἡ ἐν τοῖς χάρταις σημειουμένη τοποθεσία Salari ὅπου ὁ σημερινὸς Σανταλάρης. Εἰς τὸν κατάλογον τοῦ Talaat Effendi ἀνεγράφετο Schitalari, κατὰ M. L. Construction d'une carte etc. σ. 47. Πρόκειται πιθανῶς περὶ παρετυμολογίας ἐκ τοῦ «στὸν Ἀη Λάρη» ἢ περὶ ἐσφαλμένης ἀντιγραφῆς ἐκ τοῦ Santo Lario.

Στύλλοι. § 654. Ὅπου καὶ ὁ σημερινὸς Στύλος. Dawkins II, § 654, σημ. 6.

Ταμασία. § 30. 32. Ὅπου ἡ ἀρχαία Ταμασὸς παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Πολιτικόν. Παρὰ Μαχαιρᾶ § 30 καὶ Δαμασία. Ὀνομάζεται οὕτω καὶ ἡ περιοχὴ ὁλόκληρος. Διὸ «εἰς Ταμασίαν, εἰς τὰ Πέρα» § 32.

Ταρτούζα. § 265. 266. 388. Φραγκικὸν μοναστήριον ἐν Λευκωσίᾳ. Βλ. Dawkins II, § 265, σημ. 5. Τόπος ταφῆς ἱπποτῶν.

Τόγνη. § 8. 67 – 77. 680. Τὸ γνωστὸν χωρίον Τόγνη μεταξὺ Λευκωσίας – Λεμεσοῦ παρὰ τὸν Βασιλοπόταμον. Βλ. ἐν λέξει. Dawkins II, § 8, σημ. 2. Τὸ χωρίον καὶ ἡ ἐκκλησία αὐτοῦ σχετίζονται μὲ τὴν παράδοσιν περὶ τῆς Ἀγίας Ἐλένης ἐν Κύπρῳ καὶ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἐν αὐτῇ. Περὶ ταύτης τῆς παραδόσεως βλ. πρόσφατως Θ. Παπαδόπουλλον ἐν «Νέα Σιών», 1952, σ. 210 κ.ἑ. Καὶ ἄλλη τοποθεσία Τοχνί ἐν Καρ- πασίᾳ.

Τράχωνας. § 436. 508 καὶ Τράχανος. Τὸ παρὰ τὴν Κυθρέαν σημερινὸν χωρίον Τραχόνι καὶ ὄχι ὁ παρὰ τὴν Λευκωσίαν Τράχωνας. Ὅτι περὶ τούτου πρόκειται συνάγεται ἐκ τῆς μνείας τοῦ παρ' αὐτὸν ἀφθόδου ὕδατος. Ὁ παρὰ τὴν Λευκωσίαν Τράχωνας εἶναι ἐντελῶς ξηρός. Καὶ ἡ μνεία τῶν Βονιατῶν ἐνισχυτικὴ τῆς ἀπόψεως. Βλ. ἀνωτέρω ἐν λέξει Βόνη. Ὁ πύργος τοῦ Τράχωνα ἐν Λευκωσίᾳ μνημονεύεται ἐν § 510, σημ. 6. Βλ. Dawkins II, § 510, σημ. 2. Ἐσφαλμένως ὁ Dawkins ἀφήνει νὰ νοηθῇ ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Τράχωνα τῆς Λευκωσίας. Τοῦτο προκύπτει καὶ ἐκ τῶν συμφραζομένων «καὶ πῆγαινε τὸ νερὸν ὃς τὸν Τράχωνον, καὶ διάβην ἀπὸν μέσα καὶ ᾠοντίστην μὲ τὰ βόρβο-

ρα, καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸν Ἀράν καὶ ἐγδύθην καὶ ἐπλύνναν τον, καὶ ἐκαβαλλίκευεν καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Κερυνίαν», § 508. Τὸ τοπωνύμιον Τράχωνας – Τραχώνιν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Κύπρου, οἷον παρὰ τὸ Πισσοῦριν τῆς ἐπαρχίας Λεμεσοῦ καὶ παρὰ τὴν Ἐρήμην τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας.

Τράπεζα. § 654. Ἡ σημερινὴ Τραπέζου, κώμη τῆς ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου. Μεν. 340. Ἐκὰς ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν τῷ 1426. Βλ. καὶ Στράβωνα, XIV, 6, «τραπεζοειδὴς λόφος». Τράπεζα εὐρίσκεται καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κερυνείας παρὰ τὴν Κλεπίνην.

Τρικουκιά. § 37. Ἡ Θεοτόκος ἡ Τρικουκιώτισσα. Dawkins II, § 37, σημ. 2. Ὅπου καὶ τὸ σημερινὸν μοναστήρι παρὰ τὸν Πρόδρομον. Δὲν λειτουργεῖ πλέον ὥς μονή, ἀλλ' ἀπλῶς ὥς ἐξωκκλήσι ἀνῆκον εἰς τὴν Μητροπόλιν Κερυνείας. Ἡ περιοχὴ ἀποτελεῖ κυβερνητικὸν φυτώριον. Μεν. 383. Κυπρ. Χρον. ΙΑ' 320. ΙΒ' 193.

Τρίκωμον. § 191. Χωρίον τῆς Καρπασίας, ἔνθα καὶ τὸ σημερινόν. Ὁ κίτοικος Τρικωμίτης. § 430. Βλ. καὶ ἀνωτέρω Δίκωμον.

Τριμύθι. § 620. Τριμιθία. § 566. Ἡ τελευταία εἶναι ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ σημερινὴ Κοκκινотριμυθία οὕτως ὀνομαζομένη ἐκ τοῦ κοκκίνου χώματος τοῦ ἐδάφους. Αὕτη κειμένη 8 μίλλια δυτικῶς τῆς Λευκωσίας ἀναφέρεται παρὰ Μαχαιρᾷ μετὰ τῆς Πέτρας καὶ τῆς Ἑλίας. Δὲν γνωρίζομεν, ἂν τὸ Τριμύθι πρέπει νὰ συνταυτίσωμεν πρὸς ταύτην, ὥς φρονεῖ ὁ Dawkins. Ἐπειδὴ μνημονεύεται μετὰ τοῦ Ὀμόδους καὶ τῆς Κρίτου τῆς Πάφου, πρέπει μᾶλλον νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν Τριμυθοῦσαν τῆς Πάφου. Αὕτη δὲν εὐρίσκεται εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἐκ τῆς Κρίτου Τέρρας τῆς Πάφου. Ἀμφότεραι αἱ τοποθεσίαι διάφοροι τῆς Τριμυθοῦντος, τῆς γνωστῆς ἐπισκοπικῆς ἑδρας. Μαχ. § 30, παρὰ τὴν Ἀθιαίνου.

Τρυπημένη. § 456. Παρὰ τὸ Λευκόνειον, ὅθεν ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν Κερυνείαν. Dawkins II, § 456, σημ. 2. Μεν. 370.

Φανέντες Ἅγιοι. § 36. Παρὰ τὸ Καζάφани τῆς Κερυνείας. Βλ. ἀνωτέρω ἐν λέξει.

Φωτεινὴ Ἀγία. § 237. Μοναστήριον ἐν Λευκωσίᾳ. Dawkins II, § 237, σημ. 2, πρβλ. 248, 265. Βλ. καὶ ἀνωτέρω ἐν λέξει Ἅγιος Ἀνδρόνικος περὶ ἑτέρας Ἀγίας Φωτεινῆς. Καὶ ἑτέρα ἐκκλησία ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς παρὰ τὴν Ἀκανθοῦν.

Φωτολαμποῦ. § 30. Ὁ Κυπριανὸς τὴν ταυτίζει πρὸς τὴν Λευκωσίαν. Τὸ παρὰ Μαχαιρᾷ χωρίον ἀμφίβολον. Βλ. Dawkins II, § 30, σημ. 21. Φωτολαμποῦσα καὶ ἐν Πάφῳ.

Χελῶναι. § 654. Ὅπου καὶ σήμερον ὁ μικρὸς ὄρμος εἰς τὴν Ἀκροτίκην νοτίως τοῦ Ριζοκαρπάσου ὀνομάζεται οὕτω διὰ τὰς πολλὰς θαλασσίας χελώνας τῆς περιοχῆς.

Χεροκοιτία. § 674. Ὅπου καὶ τὸ σημερινὸν χωρίον κοινῶς προφερόμενον

Σιεροϊθκια. Γνωστή διὰ τὴν μάχην τοῦ βασιλέως Ἰανοῦ πρὸς τοὺς Σαρακηνοὺς τῷ 1426. Βλ. Dawkins II, § 674, σημ. 2, ἔνθα καὶ ἡ βιβλιογραφία. Προσθετέα τὰ παρὰ Gunnis, σ. 263 κ.ε. Παρὰ Μαχαιρᾷ *passim*, ἰδίᾳ 675. 768. 682. 683.

Χιτός. § 620. Ἐκ τῶν ὑπὸ Ἰακώβου Α΄ δωρηθέντων τῷ 1392 εἰς τὸν κύρην τοῦ Βερουτίου. Ὁ Dawkins II, § 620, σημ. 18 λέγει ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ εὔρη περὶ τοῦ τόπου τούτου. Ἀλλὰ τὸ τοπωνύμιον τοῦτο εὐρίσκεται σαφῶς σημειωμένον εἰς τὸν χάρτην τοῦ Ortelius καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἀνωτέρω μνημονευθέντας. Σημειοῦται ἐν αὐτοῖς ὑπὸ τὸ ὄνομα Chito καὶ εὐρίσκεται δυτικῶς τοῦ Στροβίλου καὶ οὐχὶ μακρὰν τοῦ Ἀρᾶ. Ὁ Kitchener τὸ σημειώνει μεταξὺ Λευκωσίας καὶ Γερολάκκου ὡς Shietos.

Ψώκα. § 38. Σταυρὸς τῆς Ψώκας. Dawkins II, § 38, σημ. 5. Ὅπου καὶ σήμερον.

Ἡ ἀνωτέρω γενομένη καταγραφὴ καὶ ἐρμηνεία τῶν παρὰ Λεοντίῳ Μαχαιρᾷ 158 Κυπριακῶν τοπωνυμίων συμπεριλαμβανομένων καὶ ὀνομάτων ἐκκλησιῶν, μοναστηρίων, γεφυρῶν καὶ πυλῶν συνεπλήρωσεν ἢ διώρθωσεν ἐσφαλμένας τοποθετήσεις αὐτῶν γενομένας ὑπὸ ἄλλων προηγουμένως, ἐξ ἀγνοίας ἢ παρερμηνείας. Παραλλήλως ὅμως ἔδειξε καὶ κάτι ἄλλο σημαντικόν. Ὅτι δηλ. παρὰ τὴν ὑπὸ τοὺς Φράγκους διαβίωσιν τῶν κατοίκων τῆς νήσου ἐπὶ 250 περίπου ἔτη μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Λεοντίου Μαχαιρᾷ ὄχι μόνον πλεῖστα ἀρχαῖα τοπωνύμια ἦσαν ἐν χρήσει, ἀλλὰ καὶ ἄλλα νεώτερα Ἑλληνικὰ ἐν τῷ μεταξὺ ἐδημιουργήθησαν καὶ ἐπεβλήθησαν. Ἡ ἑλληνικότης τῶν τοπωνυμίων τούτων εἶναι πολὺ φανερά, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἀνάγκη ἀναλύσεως αὐτῆς λεπτομερῶς. Ἡ ἀντίστασις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ κατὰ τῶν Φράγκων κατὰ τὴν μακρὰν Φραγκικὴν περίοδον ἀποτυπῶνται ἀναμφισβήτητος εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ταῦτα τοπωνύμια. Ἀντιθέτως ἐλάχιστα ξένα πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν τοπωνύμια ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Καὶ τοῦτο εἶναι μεγάλης ἐθνολογικῆς σημασίας διὰ τὸν ὑπὸ τοὺς Φράγκους δουλωθέντα Ἑλληνικὸν Κυπριακὸν λαόν. Πολλὰ τοιαῦτα Ἑλληνικὰ τοπωνύμια διετηρήθησαν καὶ βραδύτερον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας καὶ διατηροῦνται μέχρι σήμερον. Ἀλλὰ ὅμως διέγραψεν ἐκ τοῦ χάρτου καὶ τῆς ἀναμνήσεως τῶν κατοίκων ὁ χρόνος. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι παντελῶς δυνατὴ ἡ διακρίβωσις τούτων σήμερον.

Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ